Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ◆ ШИНАРА, 15 МАРТ, 1983 ШУ. ◆ № 32 (6754). ◆ Мах 3 кап.

16 апреле — Коммунистически субботник

МЕХКДАЬТТАХОЙ ДОШ

«Старогрознефть» мехкдаьттеи гази йоахача управлене 16 апреле Коммунистически субботнике къахьега вравярва 2600 саг. Цар дерга 7 эзар сома маьха балхаш. Къахьегаш даьккхача атчах 2 эзар сом цхьайтталагӀча пятилетка фонде дӀачулургда.

Вахташкара мукъа бола мехкдаьттахой управлене цехашка, коа-карта лостам беш хургба. Цу дийнахьа цар дӀайогӀаргья дукха таьнаш, кӀотарташ. 250 метр тротуараш, гӀашлой лела къаькъаш тоадергда, 10 тонн тиша аьшк гулдергда.

Субботника сайленца накъабахара льрвача лхье хьалхле дӀа ца хецаш хьабогӀа рементне - прокатни цехера электрооборудованеи электроснабженен болхлой. Цар 16 апреле болх бергба кхоьвча электроэнергеца.

Т. АЛЕКСЕЕВ.

II эзар совгӀа саг...

МагӀалбинерча автотранспортни предприяте болхлой лаьрххӀа кийчо еш ба 16-ча апреле хулача субботника. Шоай собране цар сонадаьд цхьатарра беррагаш балха ерабовла а лакха овсарле йолаш къахьега а.

— Тха коллективе болх беш шин бӀаьн ах бӀаьн совгӀа саг ва,— хоам бу автотранспортни предприяте директора Картоев Салмана. — Графиках мехкдаьтта доахарий, бурувдеттарий, газ чаккхйоахарий вахташ дӀа-хьа нхуалачен кхьча шоай керттерча балхашкен хургва цхьа бӀаь совгӀа саг. Керттерча балха тӀара мукъабарех субботнике дакъа лоаташ хургва пайн ахи бӀаь гаргга саг, царна юкъе 76 шофер а волаш. ХӀаьта царех кхоъ кходаьча доатара чотагӀа болх беш хургва. Предприяте нов цӀендеца цхьалхадоаккхаша хургба конторера инженерно - технически болхлой, гӀулакхера мах.

Пятилетка фонде дӀачудала лаьрхӀад 480 сом.

КЕРДА КОТАЛОНАШ ЙОАХАШ

Укх шера план хавал хьалха кхоачашъе лаьрхӀад Вознесеновски газ чакхйоахача завода болхлоша. Цар дикка тӀехкхоачашъяь шин бетта план. Шин бетта заданел совгӀа маьхала яьаккхар пхийтта эзар сом мах бола товарни продукци.

Къахьегамен производственни дисциплина тӀа-тӀа чӀоагӀъеш. «ХӀара балха дийнахьа тӀехдика дисциплинен хьадер дукхагӀен хилийта!» яхача девизах шерра социалистически яхь йоаржаьча цар кхы а дикагӀа болх бу укх бетта.

Социалистически яхье хьалха латташ я укхаза А.-Х. М. Нальгиев керте латтача комбинированни установкаи А. В. Королева кулгалдеча КИП-ен автоматикан коллективаш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

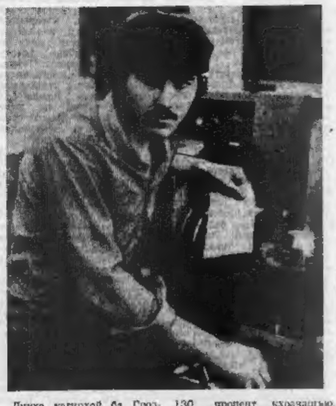

Дукха кагирхой ба Грозненски радиотехнически завода болх беш. Производстве хьалхалаттачарех ва къона токарь Сидоренко Сергей. Цо шин балха нормаш 125—130 процент кхоачашъю. Дика хул цо хьаю продукци.

СУРТА ТӀА: С. Сидоренко.

З. БАТЧАЕВА сурт.

1983 ШЕРА 14 МАРТ ХЬАТӀАОТТАШ ХӀАРА КХОАБАЧА ӀАТТАГАРА ШУРА ЯККХАРАХ ЙОЛА СВОДКА

(кг)

Районаш	1983 шера	1982 шера
Наурски	6.5	5.9
Шелковской	5.8	6.7
Грозненски	5.7	4.9
Надтеречни	5.6	4.2
Гудермесски	5.3	4.7
Шалински	5.1	5.2
Назрановски	4.8	5.5
Сунженски	4.7	4.4
Ачхой-Мартановски	4.5	3.0
Малгобекски	4.5	3.5
Урус-Мартановски	4.2	3.9
Республике гӀоала	5,2	4,6

ХЬАЛХХЕ А ОАРЦАГӀДОВЛА ДЕЗА

1982 шера хьайбай продукташ дукхагӀа яхара а йоккхара а леладьча республикански социалистически яхьа итогашка хьежачул тӀехьагӀа КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома бюрос, НГӀАССР Министрий Совето, облсопрофо, ВЛКСМ обкомо белгалдаьккхар продукташ яхаран кийчъяран Сунженски района цхьадолча боахамаша болх во баьлга. Цу даькъа яр «Путь к коммунизму» колхоз а. Паччахьалкхенга шура йоккхара план кхоачашъьаьле а планал 30 тонн кӀезигагӀа дехкар дулх. Соахка дукха дайра боахамо доахан — 339 бежан.

ТӀакха мишта лел колхоза хьайбаш леладерий гӀулакхаш карарча шера? Из хаттар шийга дича колхоза председателa А. М. Бузоьа, долаш дар къайла а ца кхухьаш, аьлар:

— Ер ма дий аьнна хувададенна хӀама дац. Тахапарча дийнахьа колхоза хьайбай боахаме. Паччахьалкхенга шура йоккхара хьалхарча квартала план кхоачашъе-м вир дӀаккхоачаргба тха. Цхьабакъда, хьалхарча шера санна дукха дов хьайбаш. Масала, укх шера хьалхарча шин бетта боахаме деннад 41 бежан. Уж теттара дукха да.

Бахьан?

— Керттера бахьан — хьайбашта дӀадала доакъар ца тоъар. Из кхьгия боахамашкара кӀде тхо доладенна дукха ха я. Цу гӀулакха бехке дараш тхоаш долге кхетаду оаха. Соахка колхоза кулгалхоша а даьтта леладерапа а доакъаре культурай хьувкъам лактбара йоагӀача бесса йоахко яь ядаре тахапарча ден тӀа кхоачаргдапар тхо. Силос планагӀа 18 эзар тонн кийтъе дехкарийла бар дӀадахача шера доакъар кайчдераш. Бакъда, ерригга а кӀоагашз чуеллар 10 эзар тонн мара ца хиннар. Геттара кӀезига кийчбир йол — 324 тонн. ПланагӀа доагӀачул мозза кӀезагӀа кийчдир ча, витаминни хьоар.

Вешта аьлча, колхоза кулгалхоша а специалисташа а хьалхе кхетадеш хиннад укх шера Ӏай доакъар кӀезига хургдолга, из кхычахьара хьа ца деча доалии меца дусаргдолга. Цудухьа, новнка дар кхоачадаларга а ца хьежаш, хьалхе а оарцагӀбьяна хила безар колхоза кулгалхой хьайбашта доакъар Ӏалашдаре.

Хьайбаш кхибара оттаьча рационага хьежача дийнахьа цхьан бежана дӀадала деза 3 килограмм ча, 15 килограмм силос, 2 килограмм концентраташ, 25 килограмм барда. Цох хьайбаш диза хургдоацаш гуш да. Бакъда, цу рационага хьежжа доакъар хьайбашта дӀадала а торо яц хӀанз колхоза. Со бовхаме волча дийнахьа, доахана дӀаяла цхьа килограмм концентраташ яцар уккала.

— Концентраташ я тахан Ӏурре а кхыча боахамашка машинаш яхийтай оаха, — яхаш дуаш колхоза керттерча зоотехника Чаниев Султана.

Уж пьеса йоагӀаргья е йиза хургва хоаш дац. ХӀаьта из доакъар доахана шура тӀанхетийтара чӀоагӀа доаржаме долга, цул совгӀа, къаьстта, Ӏабсашта чӀоагӀа эшаш долга дувла а мича яц. Цудухьа каст-каста меца дусача Ӏаьсий ина халац лазаранта дукъалъоттта.

Бакъда, хьалха санна карарча шера а боахаме дукха доахан доера деррига а бахьан доакъар цу тоъарца дувзадеина да аьлча харцахьа хургда. Цу гӀулакха боккха бехк колхоза ветеринарни болхлошта тӀабуж. Шоай деккар диза кхоачашдац цар.

Масала, № 4 йолча шурий ферме шин ветеринарни лор воллаше, дӀабазача шин бетта деннад 20 бежан! Доалан антисанитарни хьалащка латт. Делкъа ха хьатӀакхача дукха ха йисанцар, бакъда, кхо арадаккхайла [illegible] корпусашта тӀаьда, бӀеха яр. Кхьметтел, цамогаш дараш хьакъоастаде а дага бохкаш хара беттеринарни лораш. Вешта, царех кхьмнча я ферме ю доланцар соне. КорабоагӀаргбар, цагахье санна, — «доакъар ца хиларат доа тха доахан» — яхаш бахьанаш ца а дехаш ферма кулгалхочо Галаев Махьмад-Гирей шин ветеринарни лоращкара лертгӀа болх бар хьадехаре, уж цкъа а шоаза а бехктӀхкаме оазре.

Дика хьаь доакъара шинех я боахаме. Бакъда, чакхдаккха доакъар ца хилар бахьан долаш царех цаӀ пхьакха пайда не беш латт. ШолагӀча цехе дийнахьа 3—4 тонн мара доакъар кийдац.

Лоацца аьлча, соахка санна укх шера а хала Ӏангара доах хьайбаш колхозе. Из гӀулакх цхьа бахьан тоаллара хӀанз фу де йиш я? Долча доакъарах чӀоагӀа кхом безза, хӀаьта доацар фуннагӀа дах а Ӏалаьйде оарцагӀбовла беза колхоза кулгалхой. Тахапарча дийнахьа царна хьалхашка латтача декхарех эггара керттера дар да из. ТӀадоагӀача шера цу тайпара хӀама мйс ца далийтара хӀанзе а йовкхо е еза. Укх шера дукха дукхагӀа дӀеза доакъара культураш, хӀаьта уж хьалхоэ еза декагӀдолча лаьтташка.

Хь. ШАДИЕВ.

Шоай деша дайба

«ХӀара балха дийнахьа тӀехдика дисциплинен хьадер дукхагӀен хилийта!» яхача девизага хьахьегаш я Старогрозненски бурув тохара балхий управленера ерригга бригадаша. ДӀадахача шера планал совгӀа 1065 метр бурув а теха, лаьттан чеиаш техкараша шоай хьинар лаьгӀ ца долийташ къахьег цхьайтталагӀча пятилетка кхоалагӀча шера а.

УВР дукхача бригадаша тӀехкхоачашду шоаш тӀаийца декхараш. Царех цаӀ я ер шу доладеннача деношка боккха къахьегамя толам баккхарах рапорт дена йола Шевцов Владимир Дмитриевич керте латташ йола бригада. «Минеральная-27» яхв тӀехкӀоарга тохкама скважина йоаккхача пха эзар метр бурув теха яьлар из 318 дийнахьеи букн, шера тӀха дезар йэзан мара доцача. Пхи эзар метр кӀоарга Ӏочухийта йода ствол чӀоагӀтеш ба хӀанз укх сахьате бригада бурувдеттараш. Къахьегамен тӀемен ветеран, кагирхой хьехамча Шулинин Иван Макаровач керте латтача бригада коллективо а дика дӀадоладьад ер шу. Хьалха хьалха бурув теха а хьакха эксплуатацевиннашка дӀаелар по мехкдаьтта лчш йола № 721 йола скважина.

Карабулакски бурувдеттарий инициатива хьаь а лаьца. Старогрозненски УВР бурувдеттараша лаьрхӀад везерашка йолча Армянски ССР-е мехкдаьтта доаллий хьайкара бурув тоха доладе. Цига хьожайир йоккха опыт йола буровой начальник Снегирев Владимир Петрович кулга латтача бурувдеттарий коллектив. Армене столицах Еревана юкъ кахометр мара гаьна йоацача Шарахторски яхача моттиге «Шарахторски-1» яха скважина йоаккхача бурув тоха йолаеннай из. Пхи эзар метр кӀоарга бурув тоха деза уккала. ХӀаналехьа бурув 935 метр кӀоаргденнад, из хул заданел дукха дукхагӀа. Укх деношка эзар метр бурув теха бовла лерхӀ цар. ТӀакха дӀахо тоха бурув дукха халагӀа хургда, хӀаьта аьлча, хьалхестие еаргьа нерваш, коратаж е еаргья. Уж халонаш оаха эшаергья, царех тхо кхераш дац, яхаш дуц бригадерча смени мастераш коммунисте Ляпачев Олега, Савченко Николай, бурувдеттачуя гӀоача Астапов Рашида, кхычар. Цар доц деннад графикал тӀехьа ца йоалийташ бурув теха скважина йистенкха. Цу даькъе царна накъаргьа кӀоарген тӀехкӀоарген скважинаш йоахаш вай республике Ӏоваь опыт.

Старогрозненски бурувдеттарий болх боагӀача боарамегӀа дӀабахийтара доккха новкъостал ду Ленина ордена кавалер Мартынов Сергей Леонтьевич керте латтача вышкомонтажни цеха болхлоша. Цар сетевой графикагӀа лаьрхӀачул хьалха йистеяьккхар «Минеральная-30» яха тӀехкӀоарга скважина.

Укх шера «Северная-Минеральная-21» скважина йоаккхача бурув тоха йолленнай дӀадаьнна шера мехкдаьтта доахийраной № 718 йола скважина хавал хьалха дӀаладьех «Грознефть» объединене призовой моттиг хьоаьаьна Баскаков Иван Федоровича кулгалдеча бригада коллектив. ПроектагӀа из скважина 5350 метр кӀоарга хургья.

Бригада коллективо шин торонашка а хьежа инициатива дӀайолайир цхьайтталагӀча пятилетка хьалхарча кхаь шера задани Нохч-ГӀалгӀайчен мехкдаьтта промышленноста 90 шу дузача денга — яьклагӀча октябрга кхачалехьа кхоачашъяра тӀехьа. Из гӀулакх хьалламра цо тӀаьхьйхир УВР-ра беррига бурувдеттараш. Баскаков Иван Федоровича бригада инициатива могайир Ленина орден лелаеча «Грознефть» объединене партком бюрос.

Старогрозненски бурувдеттараша шоаш денаж доц деза кхоачашдертхилар къаьлта хьехьокх цар укх шера доахача къахьегама толамаша. Шера керте 28300 метр бурув тоха декхараш тӀаийцад цар, царех планал совгӀа 200 метр бурув а тохаш. Хьалхарча шин бетта бурувдеттараша техад 5500 метр гаргга бурув, планал совгӀа техар бӀаь метр гаргга а долаш. Цхьан станоца бетта бурув тохара сухал 276 метрга дӀакхоачаяьй цар план 211 метр йолча. Бурув теха йистенъккхай кхо скважина, планагӀа цаӀ мара йистеннха ца езаш хиннача, техкай шин скважина, планагӀа тахка езаш хинар цаӀ мара йоацача, хьалъяьй кхо буровой установка, альанех шиъ хьалье езаш хиннача. Дукха кхоньй химически реагенташ, электроэнерги, «Вторчермете» дӀаденнад 193 тонн тиша аьшк.

Дика лел бурувдеттарий гӀулакхаш март бетта а. Паччахьалкхен планагӀа 1800 метр бурув тоха дезача, дар доц деннад бетта 2200 метр тоха. Цар доц чӀоагӀа да. Дуккхьал март бетта хьалхарча дийь дийнахьа цар техад 406 метр бурув, цох 149 метр техад Баскаков Иван керте латтача бригада коллективо. Укх шера 6 октябрга кхачалехьа 4073 метр бурув тоха доц деннад цо, шу чакхдалалехьа шера планал совгӀа 800 метр а тохаргдолаш. ХӀанзлехьа бригада лаьттан чеиаш техкараша техад 2180 метр бурув.

Цу хьалха латтачи бригада инициатива чӀоагӀа реьза хинна хьаллаьчача Старогрозненски ерригача бурув деттача бригадаша, вышкомонтажни цеха коллективо, производственни гӀулакхаш деча база, промывочни коачала цеха коллективаша тӀехкхоачашду шоаш тӀаийца декхараш.

В. Н. ПЛОТНИКОВ,
Старогрозненски бурув тохара балхий управлене планово - экономически отдела начальник.

А. В. ТИЩЕНКО,
тха штате воаца корр.

ДЕГӀААХАРА ГӀУЛАКХАШ КЪЕСТАДЕШ...

ХӀанз укх сахьате тха заводе арахецаш я итт тайпара йола электроинструменташи гӀишлон - отделочни машинаши. Ерригa заводе арахецача продукцех эхаш совгӀа дараш да культурно бытовой гӀулакхаштен юкартен эшаш дола товараш. Вай мехкарчи халкъа боахама цхьаккха дакъа дац Назрановски маркех йолча электросверлильни машинех пайда ца эцаш, хӀаьта СО-106, СО-107 яхача кровельни балхашта механизаци ярa йода машинаш санна дика ярап укх дуйен тӀа а яц.

СССР кхачаи программа кхоачашъяра юкъе дакъа лоацача завода коллективо дика дукха продукци кийчъю юртбоахамен хинбоахамен предприятешта.

Лакха технико - экономически хьокхамаш хиларах, чоалхие ца хиларах, балхатӀа тешаме хиларах тарре дика йовзаш я тха продукци дунен тӀарча 30 совгӀа болча мехка. КарагӀдийна дикадараш дукха дале а, кхоачашде дезаш хьалхашка латта декхараш кхы а дукхагӀен бехктокхамегӀен да. Хадданза номенклатура шер а еш, гӀишлон - монтажни отделочни балхашта йола кулгкара лелаю машинаш тӀа-тӀа дукхагӀа хулийталга дӀадех хӀанзарча хано.

Дерригa кхоачашдеча гӀишлон - монтажни балхех 96—98 процент дараш механизаци яь дале а юха де дезеи гӀоква долея гӀишлон балхаш хӀанз а тӀехьа кулгаша деш да. Дерригa кхоачашдеш дола гӀишлон-монтажни балхаш хьайцача (СССР Госстроя ЦНИИОМТП даннеех) уж балхаш ткъаь процентал дукхагӀа деце а, уж кхоачашдара гӀишлош хьаьлеча къахьегаи болча берригача болхлоех 70 процент бараш тӀерабоах.

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленуме ше къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Ю. В. Андропова аьлар: «Экономика эффективноста керттера хьокхам — къахьегама овсарле дегӀаахара деш [illegible] кхачамба йиш йолаш яц». Цудухьа технически прогресс яра долча керттерча лостамех цаӀ ба гӀишлон операцеш кхоачашъеш йола кулгкара лелаю машинаш ма мотта дукхагӀа хулийтийга, цунца цхьана кулгацца деш дола балхаш, хӀаьа операцеш кӀезиг а еш, болхлой къахьегама овсарле лаьхьелга.

Из тоалхаме декхар кхоачашдара даькъе дикка доккха дакъа кхоач тха завода коллективага а, хӀана аьлча оаха арахецаш йола керттера продукци я кулгкара лелаю электрофицированни инструменти гӀишлон - отделочни машинаш. Электрически инструменташ чӀоагӀа пайдане хилар ларде а лаьа укх гаргарча хана ерригача кулгкара балхаш деча машинех ахаш совгӀа ярап уж хилийта лерхӀаш я.

Тха завода инженераша хадданза йоакхо еш дар да кийч а еш, керда изделеш арахеца йолаелга. Из болх хӀанзалца хьа бя а баьб беш а ба ВНИИСМИ яхача московски Ӏилман - производственни объединене кулгалхоша айхха бувзам а лоаттабеш. Укх тӀехьарча итт шера заводе дика дукхагӀа арахеца йолаьвй электроинструменташ, хӀара шера хьаераш ах миллион гаргга а йолаш. ДукхагӀа арахецарал совгӀа уж дукхха дикагӀа а я.

Цхьабакъда, оаха доахаш дола къахьегама толамаш кхы а дикагӀа хила йиш яр, нагахьа санна кердача изделешта разработкаш еча хана цхьадола кхоачамбоацараш ца нийсдолийтаре. Технически боарам лакха а болаш хьеш йола изделеш дикагӀа хулийтaлга тайпа да конструкторски технологически документацех кийчъеш йола разработкаш дика хилара, хӀаьта из а де деза производстве специфика ларде а лувцаш.

Масала, хьаьацартья вай ВНИИСМИ яхача московски Ӏилман производственни объединене кийчъяь йола ИЭ 1034, ИЭ 2201 А яха кулгкара лелаю машинаш. Царех хьалхарчуина производстве юкъе а йоалаелехьа модернизаци йир ниституто ше. ХӀаьта а балха юкъе ца йоалаеш йисар из. ШолагӀчун конструкци чӀоагӀа аьттув боацаш яр, технологически даьлъера уалаши оатхалаши эшшача хьисапе дика ца хиларех кхыметтел цу продукцие хьалхара промышленни парте яра ца кхецац йисар тха заводе. Цудухьа завода керттерча конструктора отдела специалисташ кийчйир кхы а кхыча вариантах йола машина. Итта пайдапа йоапа конструкцеш нийсъялийтарах е йиш йоапа дукха затраташ ю. къаьнача, тишъеннача изделешта метта кердаяраш оттаеита тӀехьадоах цу гӀулакхаша.

ХӀанз укх сахьате ВНИИСМИ НПО проектах завода конструктораша кийчдаьдаьхад керда серийни арахеца лерхӀеш йолча сверлильни машинашта дола документаш, электронни регулировка а йолаш, сихагӀа шпиндель кхесташ хургья уж машинаш. Слесарни балхаш дечарна къаьстта чӀоагӀа езалургйолаш я уж. ХӀанз йолаш йолчарел дукха дукхагӀа торо ваш болаш я уж: царна Ӏургаш дахарал совгӀа, мол лагӀа предметах чакх а доаккхаш доаккха Ӏург хир а доаккхаш дакхха йиш хургья, радио езараша трансформаторий катушкашта намотка еча хана монтажни платашта розметка е йиш я царца.

Укхаза а нийсделар цхьадола кхоачамбоацараш, машинашта комплектовани е еза хӀараме [illegible] технически условеш йолаш йолча тайп-тайпарча заводаша арахецаш электродвигательш. Серийни хьисапе из продукци арахеца а йолалехьа царна дола документаш тайп-тайпара хилараз цхьаккха а кхетаргвоацаш гӀулакхам нийсделар цу машинашта дола технически документацеш нийсдеча.

Из итта дале а керда машина арахеца йолаир боккха лоархӀаш болаш гӀулакх да.

Московски ВНИИСМИ НПО Минскера филиала специалисташа цхьаькха керда машина кийчъяьй. Из а серийни арахеца йолае лерхӀ завода. Дувцар сенах да аьлча, из да гидроизоляциони кӀайле йилалехьа тхов тӀа къаьчача хӀаман бух бекъабарах йолча машинах. Минскерча тохкама йолча полигоне толамца приемочни тохкамаш даь чакхъяьнний цун опытни образецаш.

Тхо гӀаддуг да кхаьхкха а. Укх тӀехьарча шераша оаха кийчъяьй дикка чоалхие йола тхоей разработкаш. Масала, Векмурзиев Аьхьмад керте латтача тха заводерча конструктораша яь йистейоалаш латт дакха овсарле йолча машина лаьрхӀача разработка технически проект. Центробежни насосашца болх а беш хий хьаузза йиш йоацача кӀовгашкара, тхованашкара, сосудашкара хий хьаузара лаьрхӀа я уж машинаш. Центральни заводской лабораторе начальника С. Евлоева кийчъяь йола цу машина макетах обраседо ше техкачул тӀехьагӀа технически даькъе шедика хилар хьахьехкад. Заводе технически прогресс ира бовлха лоархӀам болаш гӀулакх да болхлоша новаторна инженерно - технически болхлоша цхьана техническй творчески балхаш дар. Слесараша - инструментальщикаша Котиев Аьхьадея Могушков Бек-Хаеса кертерча технолога отдела бюро начальника Балаев Ӏумара предложени елар гидравлически прессашца а ца [illegible] термопластавтоматашца [illegible] кхочачела курраш хьергйоаш Ӏуламах де аьлча, цу гӀулакха лаьрхӀа йола пресс-формаш елга тӀа а докадеш. Балаев Ӏумара кхыча конструктораца Буражев Мацгарнаца цхьана хьалладьар слесарашл - инструментальщикаша ениа предложени. Формана лаьрхӀа дола черташ кийчдир цар, уж пластмасса отходех хьа а ергйолаш. Цу формашка хьаяь йола оатхалаш механически обработка е езаш хилац.

КПСС XXVI съезда решенеша кхоачашъе гӀертача оаха тӀа-тӀа дукхагӀа хулийт бахача накага йоккхара арахецаш йола изделеш. Цунца дувзадеина тхона хьалхашка уттъ къоастеде хала дола дешаш. Царех цаӀ да гарантии йолча хана а из хьаьлча а завода изделешта еш йола ремонт. Цу даькъе вай мехкарча 13 городерча бытовой техникана ремонт ира йолча мастерскашца договораш [illegible] оаха.

Цхьабакъда, кӀезигагӀа дила а уж изадзе дукхагӀа хила езаш я. ХӀанз йолаш йолча мастерскеншта запасни оатхалаш лоаттае тха яха кхачац, оахош хьеш йола оатхалаш м ма эшша лоаттае низ кхоачаргбар тха. ДукхагӀча даькъе тхона потребителаша еш йола претензеш я электродвигателаш во да яхаш. Уж тхона лоаттаду Министройдормаша «Электроинструмент» яхача резекенски производственни объединене Миналектротехпрома саратовски электротехнически заводо. Цар кхоачамбоалаш лоаттац тхона чӀоагӀа эшаш йола запасни оатхалаш а.

Уж а кхы а халонаш нийслушехьа паччахьалкхен плана тӀаийца социалистически декхараш толаме кхоачашъ тӀехкхоачаш дещ хьайоагӀа тха завода коллектив. Нормативно - цӀена продукци арахецарен къахьегама овсарле лакхъяран дӀадахача шера план хавал цхьа бутт хьалха кхоачашдир оаха. Иштта бӀубенна къахьегаш дӀадоладаьд оаха ер шу а. Дерригача технико - экономически хьокхамий шин бетта план а толаме кхоачашъьй оаха.

М. ЗУРАБОВ,
ГӀ. Ахриева цӀерагӀча Назрановски «Электроинструмент» заводи директор.

ГӀ. Ахриева цӀерагӀча Назрановски «Электроинструмент» заводерча слесарех-инструментальщикех эггара дикагӀа лоархӀачарех цаӀ ва коммунистически къахьегама ударник Котиев Махьмада Аьхьмад. ЦхьайтталагӀча пятилетка хьалхарча шин шера план заводерча болхлошта юкъе хьалхарчарца кхоачашйир цо. Хьинаре къахьегарал совгӀа балха тӀа а диза дакъа лоац Аьхьмада. Нохч - ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета депутата декхараш цӀена кхоачашдеш хьаьоагӀа из. Хьаьнала къа а хьегаш, цо даьхача толамий лакха мах баьб Даьхено. Итташ да цуна тийнна совгӀаташ. Царна юкъе я Къахьегама ЦӀеча Байракха орден а.

СУРТА ТӀА: слесарь-инструментальщик А. Котиев.

И. ПЛИЕВА сурт.

ХlАРА БАЛХА ДИЙНАХЬА ТlЕХДИКА ДИСЦИПЛИНЕЙ ХЬАДЕР ДУКХАГlЕЙ ХИЛИЙТА!

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬА ДНЕВНИК

Цхьайтталагlча пятилетка кхоалагlча шера пачхьалкхенга шура йохкара план кхоачашъяра шоай ницаш ца кхоадеш къахьег Грозненски района Ленина цlерагlча колхоза дукхача доаркашца. Царна юкъе белгалбаьннаб Исаева Халипат, Мамаева Джавзат, Хаджиева Тамара, Сауева Масра.
СУРТА ТlА: (аьрдехьара аьттехьа) Х. Исаева, Дж. Мамаева, Т. Хаджиева, М. Сауева. И. ПЛИЕВА сурт.

Шин бетта дахьчунга хьежача

Республикерча мехкдаьттан газаш промыслашка, заводашкеи фабрикашкеи белгалдаьха дукха балхаш да пятилетка кхоалагlча шерек бlаьрччача ихе шерел арахеца продукци дукхагlеи дикагlеи хилийтара, керда техника юкъейоалаяре, юкъарча производства эффективность лакхъяра. Чlоагlа йоахе ю къахьегама дисциплина чlоагlъяре.

Продукци маьхала яккхара шин бетта план республико кхоачашъяьй хьанал хьалха. Планагlа лаьрхlачул совгlа маьхала яьккхай 3,3 миллион сома маьха продукци.

Промышленни предприятешца февраль бетта дикагlа болх бир январь бетта баьчул. Хьалхарча бетта продукци маьхала лаккхара план 101 процент кхоачашъяьйле, февраль бетта 102 процент кхоачашйир из.

Хьалхарча шин бетта продукци маьхала яккхара даькъе дикагlа толамаш даьхар моттигерча Советашта чуйоагlача промышленни предприятешца. Цар шин бетта план 104 процент кхоачаш а еш, планал совгlа маьхала яьккхар 543 эзар сома маьха продукци. Цунца цхьана совхка цу хана хинначул товарни продукци арахецилга дегlадоаладаьд 4 процент.

1983 шера январен феврален бетташка дика болх бир город Гудермесерча, Ленински, Октябрьски, Ножай-Юртовски районашкарча предприятешца.

Планироване кердача системага а яьна, нормативно-цlена продукци арахецаш йола предприятеш дикагlа болх беш я. Дlабахача шин бетта план 103 процент кхоачашъяьй цар. Арахеца продукци 6 процент дукхагlа хилийтай совхка цу юкъа хецаш хинначул.

Вай экономика эффективноста керттера хьокхам ба къахьегама овсарле лакхъяр. Нормативно-цlена продукци арахецаш йолча предприятешца къахьегама овсарле лакхъяра шин бетта план 103 процент кхоачашъяьй, хlара болхлочо дlалаьрхlача арахеца продукци соахкарчул ялх процент тlакхийттай.

Хьалхарча шин бетта къаьстта дика толамаш даьхад дукхача предприятешца. Масала, «Промавтоматика» НПО Грозненски опытни завода коллективо шин бетта план кхоачашйир 107 процент, арахеца продукци дегlайоалаяра задани — 113 процент, къахьегама овсарле лакхъяра план — 114 процент. Производственни план 113 процент кхоачашйир Грозненски ремонтно-механически предприяте, къахьегама овсарле лакхъяра задани — 124 процент. Грозненски аьшкабетона конструкцей завода коллективо продукци арахецара шин бетта план тlехкхоачашъяьй.

Уж тайпара масалаш кхы дукха а доаладе йиш я. Республикерча хlара шоллагlа йолча предприяте тlа мел кхийтта продукци хьанал балха хаьнах, машенех, оборудованех дикагlа пайда нибарах, чура торонаш балха юкъехувлярах.

Продукци дукхагlа хьальй, къахьегама овсарле лакхъеннай яйтача промышленносте, 1982 шера шин бетта хинначул 11 процент продукци дукхагlа арахийцар швейни производственни объединене коллективо, къахьегама овсарле лакхйир 10 процент. Назрановски трикотажни фабрике арахеца продукци тlаккхийттай 7 процент, хlара болхлочоа лаьрхlача арахеца продукци — 15 процент.

Дика болх барца белгалъяьннай «Красный молот», СССР 60 шу дизара цlерагlча «Оргтехника» яхача Грозненски производственни объединене «Электроприбор», Электромеханически «Мединструмент» яхача заводий, генарий даьтта доаккхача завода, шурий промышленноста объединене, цхьайолча кхыча предприятей коллективаш.

ЭКОНОМИЧЕСКИ ОБЗОР

Цхьабакъда, тlехьаюсаш йола предприятеш а йолаш я республике. Царех дукхачар соахка шин бетта хинначул кlезагlа арахийцай товарни продукци. 1982 шерарчул къахьегама овсарле лохагlа йола коллективаш а кlезига яц.

Цул совгlа, оттаь планаш кхоачаш ца ю коллективаш а я. Продукци маьхала лаккхара шин бетта план кхоачашъяьяц «Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене, экспериментально-механически завода, сельхозтехника Шелковской межрайонни отделене, Новосельски промкомбината, Октябрьски консервни завода коллективаша.

Нормативно-цlена продукци арахецача предприятешта юкъе шоай планови заданеш кхоачашъяьяц Гl. Ахриева цlерагlча «Электроинструмент» завода, Грозненски мехлесхоза, Ножай-Юртовски мехлесхоза, Слепцовски Плиевски ялат дlайийдеча пунктай коллективаша.

Соахкарчул шоаза кlезигагlа я къахьегама овсарле лакхъяра задани кхоачаш ца еш йола предприятеш. Хlаьта а уж хlанз а тlехьа дукха я. Къахьегама овсарле лакхъяра шин бетта план кхоачашъяьяц 8 предприяте. Царех я опытни завод, Ермоловски элеватор, кондитерски фабрика, укупорочни изделей Сурхахински завод, кхыяраш.

Керттера промышленни продукцех ер шу доладелча деиз планал совгlа арахийцай 24 тракторни прицеп, 3 эзар кубически метр аьшка бетона изделеши конструкцеш, ялх эзар тонн цемент, эзар совгlа радиоприемник. Планал совгlа, мехкдаьттахоша даьккхад 10 эзар тонн мехкдаьттеи 10 миллион кубически метр гази, энергетикаша яьккхай 2 миллион киловатт-сахьат электроэнерги, мехкдаьттахимикаша — бlаьш тоннаш ацетон, фенол, полиэтилен, спирт, машинашьераша планал совгlа хьаьй 43 эзар сома маьха мехкдаьтта аппаратура. Из еррига продукци мехка а вай республикана а чlоагlа эшаш я.

Вахача кхыча хьашташ диззе кхоачашдара республикерча предприятешца планал совгlа хьаьй 180 эзар сома маьха мебель, 26 эзар тlехьнахьа дувхаду пазата барзкъаш, 463 тонн мерзача шурий продукци, 1370 эзар условни банка консерваш, 32 тонн кондитерски изделеш, 24 тонн машдаьттеи генарий даьттеи, 130 эзар сома маьха культурно-бытовой гlулакххаштеи кох-картеи эша товараш.

Халкъа эша товараш лоаттадара планови заданеш толаме кхоачаши тlехкхоачашъяь яр промышленни предприятей керттерча декхарех ца! да. Цхьабакъда, цхьаболча кулгалхоша цу лоархlамеча гlуланка е йоагlаш йола йоахо яц.

Нога гlирс, чухьахьа дувхаду пазата барзкъаш, культурно-бытовой гlулакхаштех кох-картех эшача товарий дукхагlдола тайпаш хьадара укх шера январен феврален беттай план кхоачашъяьяц.

Наха чlоагlа хоатташ дола товараш арахецара долча гlулакхага дукха ха йоаццаш хьежар республика Министрий Совет. Цига белгалдаьккхар, уж товараш хьадара моттигерча бийдалах, отходех боагlача бесса пайда ца иибеш хилар. Цхьабакъда, цхьаболча кулгалхоша хlанз а тlехьа шоаш де декхарийла бар даьдац уж товараш хьадара оттаь планаш кхоачашъяра. Шин бетта план кхоачашъяьяц Грозненски ремонтно-механически завода, «Чечингушстройматериалы» яхача производственни объединене, экспериментально-механически завода, республикерча кхы цхьайолча предприятей коллективаша.

Республикерча гlишлонхоша укх шера кхоачашъе езаш йоаккхий планаш я. Пачхьалкхен средстваш капитальни вложенеш 351 миллион сома маьха я, е цхьайттталагlча пятилетка воккх шерашкарча дукхагlа. Хьаьлоналача — средствай материально-технически ресурсай дика дакъа дlадохийтаргда пусковой объекташ хьалъечен болх беш йолчарна реконструкци ечен.

Пятилетка кхоалагlча шера хьалъеча гlишлоний чотагlа тlаккхетаргъя мехкдаьтта, мехкдаьттахимически промышленноста, машинашъяра, халкъа боахама кхыча доакъой керттера фондаш. Шера уж болх бе йоалаийта лерхl 388 эзар сома маьха. Дикка дукха средстваш хьожаьй наха чубаха цlеноши социально-культурни гlишлоши хьалъяра.

Наха чубаха цlенош хьалдара шера хьожадаь дола ахча 31 миллион совгlа сом да. Хьалдаьдаха дезаш 159 эзар квадратни метр дола цlенош да.

Производственни социально-культурни гlулакхашта йола объекташ хьалъяра даькъе соахка шин бетта даькарса дикагlа толамаш даьхад укх шера.

Пачхьалкхен капитальни вложеней лимитах пайда эцара 1983 шера шин бетта задани 1982 шера шин беттаца нийсайча 102 процент кхоачашъяьй, наха чубаха цlеноша хьалдира задани — 111 процент, шоаза сихагlа болх бе йолалийтай керттера фондаш. Къаьстта сиха хьалъяьй социально-культурни гlулакхашта эшаш йола керттера фондаш.

1983 шера шин бетта программа толаме кхоачашъяьй республикерча керттерча гlишлон организацей подрядни гlишлон-монтажни управленеша.

Шоай низаца гlишлонмонтажни балхаш дара шин бетта план республикерча ерригача гlишлон организацеша кхоачашъяьй 104 процент, «Чечингушводстрой» гlишлон управлене — 110 процент, «Грознефтехимремстрой» тресто — 106 процент, «Грозтрубопроводстрой» тресто — 103 процент.

Лакха производственни хьокхамаш даьхад Нохч-Гlалгlай гlишлон управлене ПМК-245, СМУ-7, ССМУ-10, Спец.СМУ, ПМК-155, кхыча гlишлон организацеша.

ДУЛХИ ФУАШИ — ПЛАНАЛ ДУКХАГlА

Цхьайтталагlча пятилетка кхоалагlча шера шоай декхараш толаме кхоачашду «Ермоловская» яхача коа тlара салхаараш леладеш йолча фабрико. Шоай планаш дикий тlехкхоачаш а еш укх шера дlабахача шин бетта цуй коллективо пачхьалкхенга дехкад дулх 80 тонн гарита, хlаьта фуаш — 2734 эзар. Цу юкъа хlара котама кlалхара 19 фуъ хьаийцад е дlадалача шерагlа нийсдича 11.6 процент дукхагlа.

Уж толамаш доахача къаьстта хьинар айдена къахьийгад Сатуев Саlид-Селимеи Эльсункаев Вахаси кулгалдеш йолча дlамига кlоригаш кхееш йолча бригадаша. Цига белгалбаьннаб болхлой Дербишева Нюра, Яхъяева Зина, Сатуева Паьтlамат, Китаева Зина, слесарь Салсуев Iусман.

Шоашта могар ду фуаш деш йола котамаш леласа йолча Иев Салмана кулгалдеча бригадерча болхлоша а. Цига къаьстта дика вlахьег Калашникова Верас. Бетта хlара котама кlалхара 13 фуъ хьаэц цо, план тlехкхоачаш а еш.

Социалистически яхье котбаьннача болхлошта премеш еннай.

Кхачан программа кхоачашъеш

КХОАЧАМАШТА ТЕРКО ТlАЕРЗАЯЬЙ

Вай мехка хlанз шерра чакхйоаккхаш я Кхачан программа. Цу даькъе де дезараш хьаьда къоастадир созхьа КПСС ЦК майски Пленум хинначул тlехьагlа. Цо белгалдаьккхар цхьайттталагlча пятилетке а 1990 шерага кхаччалца а юртбоахара продукци йоакхилга алсамдаккхара де эпараш.

«Назрановский» совхоза коммунисташа беррига къахьегамхоша шоай хlара коллектива хиннача партийни, профсоюзни собранешка хоадамболаш дийцар Кхачая программаца дувзадена декхараш. Йlаьхача хана лаьрхlа мероприятеш тlайийцар.

Царна юкъе къаьстта теркам тlабахийтар хьабай боахам дикка дегlабоалабара. хlана аьлча, хьалха дlадахача массехк шера из дегlаухилга цхьан метте сецадар. Йоаккхаш йола шура, дулх тlаккхеташ дацар. Хlаьта из гlулакх боахама партийни организацега, коммунисташа чlоагlа сагото яйташ дар.

Эгтара хьалха саха тхоай низи хьинари тlадахийта лаьрхlар хьайбай боахама деза чlоагlъяре. Керда помещенеш хьагlа ца йиче, кхыча хьара дикагlа фух дола доахан а кхувлаш, Iулхийца ца хийцача гlулакх эргадаларга хайра догдоахилга яцар. Аьлти-Юртарча, Наьсар-Кертерча отделенешка керда гlишлош (доахан, lаьсий леладу помещенеш, блокаш) хьалъе доладелар, гlулакх кхоанега а ца дехнаш.

Ала дезаш да, из болх беш хиннача тха гlишлошъераша дика камьхал йоалаш къахьийтала. Хан низи ца къовсаш балхаш дир М. Гасарова, Э. Тимерханова кулгалдеча бригадай коллективаша. Царна эша материалаш lалашъеш, кхы мел дар вlаштlехьдоаккхаш хилар КПСС членаш прораб Р. Местоев, мастер Р. Абадиев. Балха эшаш бола лостам телаш, парте членаша шоай авангардни лоархlам кхочашбой хьожаш хилар партийни группаш, цу даькъе белгалбаха лов коммунисташ А. Мурзабеков, Б. Ведижев.

Иштта, боахама, организаторски болх барах дика беркат даьлар. Лоаццача хана хьалъяь даьлар шиъ доахан ца! lаьсийи чу.лоаттаду помещенеш, хlаьта тишъенарашта капитальни ремонт яьй.

Лакха продуктивность йола хьайбаш дукагlа дебадара дlадахача шера хьы тlа а 600 шинар доаладир, хlаьта цул хьалха доаладьраш а дика леладир. Аьлти-Юртарча ферме алхха динача фух доле доакхи мара леладергдоацаш чlоагlдир гlуллах.

Керда шу долалуш боахаме бар 1160 бетташ бола етт е, вешта аьлча, цхьа шу хьалха хиннарел — 160 дукхагlа.

Хьайбашта лерттlа доакъар лоаттадар. Iунал делга тоадар бахьан долаш хlара беттача lаттагара планал совгlа 281 литр шура яьнкхай, хьайбашта дийнахьеи буса тlаккхета дулх тlех хилийтад. Уж толамаш доахача дикка дакъа юкъедихьад доярмаша З. Айдиевас, М. Мальсаговас, М. Саговас, Р. Цечоевас, М. Тимерхановас, доахашна Iувал деш болча В. Оздоева, Э. Сагова, дукха кхычар. Цар балха хьокхамаша къаьгта хьахьокх кхы а дикагlа къахьегара торонаш йолаш хилар, коллектива карарча шера хьалхашка латта деккхараш кхоачаш де низ болаш хилар.

Из кхетадеш йолча боахана партийни, профсоюзни организацеша хаддаьза йоакхо ю социалистически яхь кхы а шерагlа йоаржаяра, хьалхалаттарий опыт дlаловзийтара, тlехьабусарий гlулакхаш нахадаккхара. Цу дерригенех холуш айбу къахьегамхой балхацара безам, чlоагlъю производственни дисциплина. Цхьан дешаца аьлча, «Сийлен хоастам — къахьегарга хьежжа» яха лозунг тlа-тlа чlоагlлуш латт тха балха практике.

Совхоза къахьегамхой дика кхетадеш ба хьайбай боахам дегlаухилга дукхача даькъе дика доакъара бала хилирах тайша долга. Цу хьакъехьа соахка дукха къахьийтар тха механизатораша. Хьалха дlанхача шерашкарчул дукхагlа lалашъяьй йол, силос, кхыдола доакъар.

Доакъар lалашде деза ха хьатlаьттача совхоза партийни комитето социалистически бир, хlара участке ший вийкалаш, халкъа тlахьожамхой хьожабе, аьнна. Цул совгlа цига вlашагlъехкар хания йола партийни группаш. Механизатораште хьалхе а дlайовзийтар социалистически яхьа условеш.

Хlаьта доакъар lалашде уж болабелча хан-хаянахьа цар балха итогаш йора, хьалхаьа лелаярча lеа вдаэмелаш, премеш лора. Цо шено йоацаш, дикка влилия хьеяр болх хийцца лелийтара.

Цунца цхьана, совхоза партийни, профсоюзни организацеш, боахама кулгалхой гуш ба шоай балха тlара мел моттигаш кхоачамбоараш. Хlанз а кlезига дlаюв боахаме доакъара лаьрхlа баьцаш, къаьстта люцернеи суданкеи. Эшаш йола техника кlезига хилар, йолаш йолчуга къахьегама овсарле лакха йолаш болх хьабайте карагl ца далар бахьан долаш цхьаза дикагlйола ханаш тувлайолийт доакъар lалашдераша.

Укх карарча шера цу даькъе цхьадола дика хувцалаш де лаьрхlад. Люцерна дlаюв лаьтташ 300 гектарага дlакхоачаде, доакъар кийчду лаьрхlа шин бригада вlашагlйолла дага да тхо.

Иштта йоахо еш да тхо шерагара шерага тха механизатораша кхачнара чуйиду беркат алсамдувлаш хилийтара а.

Хlаьта кхаш лела дераш аьттув болаш хиннадац дlанха шераш. Хlаьта а тха цхьаболча механизатораша бlаьрччача коллективаша белгала толамаш доахаш чакхдаьккхар соахкара шу. Царех ва КПСС член вола С. Бузуртанов, Ш. Холухаев, кхыбараш. Хlара гектара тlара 370—340 центнер цlенара свекла яьккхар цар. Тlаккха хьанилаш лелаеча Б. Котиевеи А. Арчаковеи хьокхам — гектара тlара 32 центнер. 100 гектарах хlаране тlара 143 центнер кхартошка хьаьйр Х. Хучубарова кулгалдеча звенос.

Хьайбай боагlаме сана кхаш леладеча а латта гlулакхаш каст-каста коммунистий собранешка, парткома заседанешка къестаду оаха. Фермашка, бригадашка, отделенешка дlа-юха нийсбаьб коммунисташ, партийни организацеш, партгруппаш хьаьй. Цар хьинар, денал хаддаьза айдарца lалашду балха ерригача участникаш еш йола партийни влияни чlоагlъелга. Цу дерригено тхога бlуболийт карарча шера хьалхашка латтача декхарех а коллектив лоархlаергья, аьнна, хlанзе а дlаалийтара.

У. МИСЛАУРОВ,
«Назрановский» совхоза партийни комитета секретарь.

Нийса никъ хержаб

Хана къона яле а Грозненски швейни производственни объединене шоллагlа цехерча хlамаш тегараша чlоагlа лоархаш сий деш я Озиева Мадина. Хьаьнала къахьегаш, ший повзъосташ ца lимерзен товши хиларца даьлад цун сий коллективе. Ше 1978 шера итт класс чакх ма яьккхенге а Грозненски № 26 йолча профессионально-технически училище деша а этта тlехдика дешаш чакхъяьккхар цо из. Хlанз ше къахьегаш йолча цехе балха хьожайир къона хlамаш тега моторист. Дукхача хана укхазе къахьегаш барий санна сиха лардацар цу балхага даьлла доаца Мадинай кулгаш. Хlара операцега вокхарел дукха дукхагlа балха ха дlаяхийта эзаш хулар. Нагахьа ди дагlацар сменин норма кхоачашъецl. Хlаьта ма хетта дийна дацар тегаш дола барзкъаш. Цудухьа дукхача хана деиз укхаза къахьегаш бараш нийсса алаш хьаийде ланаар Мадинайна. Цо пхьоалагlа балха разряда тlа яхийтар ше. Шин — кхо бутт боаллашехьа хьинаре къахьегаш хиина из социалистически яхье хьалхалттараша юкъеяхар, тегаш дола барзкъаш къахьегама ветеранаша тегарех вогlа дацар. Тlаккха шоллагlа балха разряд елар къонача гlалгlай йоа. Цул тlехьагlа дукха юкъ яладехьа цехерча хlамаш тегача мотористкаша эгтара лакхагlа луш йола кхоалагlа балха разряд а елар Мадинайна. Цу гlулакхо тешал дора цо доаха толамаш а тегаш дола барзкъаш а тlехдика мара ца хилара.

Кхоьн ахи шу совгlа ха мара яц Юсапа Мадина укхаза къахьегаш йола. Цу лоаццача хана цехерча массе а тайпа йолча хlамаш тегача машинаца болх бе lемай из. Цхьаьккха операци яц цунна дийна тlехдикен кхоачашъе ца хоаш. Цо мел тегаш дола барзкъаш цкъа дlаделча юха ца дерзадеш дlадохийташ да. Цхьайолча хана механик метте а хул тхона Мадина, яхаш дуц цунца цхьана къахьегаш болча хlамаш тегараша. Укхаза мел йола хlамаш тега машинаш тlехдика шийна йовзаш хиларах моллагlа царех цаl ехача из тоае вlаштlехьдоал Мадинай. Иштта йолча Мадинай кулгех «дошо» кулгаш ола болхлоша.

Хьинаре къахьегаш йолча Юсапа Мадинас юкъарча балха тlа а дикка дакъа лоац. Арахецача продукце дикалга хьожача бюро член ше хиларга хьежжа каст-каста рейдаш ю цо бракоишаца Мукуртумова Вера ца тегаш дола барзкъаш мичтад хьожаш. Нагахьа санна моллагlча болхлочо брак яьккхар моттиг нийсъелча аз цунга шийга дlайоаккхийт, брак йолаш продукци цехера арьялийтац. Цеха комсомола комитета члена декхараш а массаза цlена кхоачашду цо.

Башха-дика производственни, общественни хьинарах тарра Ленински райсовета депутатийла [illegible] Мадина. Хьувш боагlарий массаарча комиссе хьинаре дикаш лоаl ца. Учете латташ а болаш, харцахьа лелаш баращца дукха йхетама балхаш ду цо. Уж къахьегаш болча предприятешка ухаш, цlагlа дезал болча ухаш дукха беседаш ю цо царца. Мадинас нийсача новкъа а баьха хьаьнала къахьегаш бола кегирхой дукха ба районе.

Пятилетка хьалхарча кхаь шера план Сийлахь-боккхача Октябре 66 шу дузача дента кхачалехьа кхоачашъе декхараш тlаийцад Озиева Мадинас. Уж цо толаме кхоачашдеш да. Цхьа смена дlаяхийтац Мадинас ший норма 130—140 процент кхоачаш ца еш. Хlанзалехьа биъ бетта задани кхоачашъярах рапорт деннад къонача хlамаш тегача мотористка.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТlА: хlамаш тега мотористка М. Озиева.
Р. АУШЕВА сурт.

ДОШ ГlУЛАКХАЦА ЧlОАГlДЕРГДА

Гурахьа дlадийна ялат 700 гектара тlа да тха. Совхкха ший хаинахьеи лакха кондици йолаши фу тоссаш дlадийна из дика дегlадоагlаш да. Цун низ кхы а чlоагlбара укх шера lай хlара гектара тlа 2,5—3 центнер кхоачийташ тайп-тайпарча удобренеца подкормка йир. Хьалха, гурахьа дlадуа ялат тха боахаме дукхагlа дlадуьш хиннача хаьа, из болх юртбоахама аннане вовкъостаца бора. Из бахьан долаш центнер ялат кледарга дукха ахча дlадодар.

Укх шера тхоай низаца — РУМ яхача агрегаташца тессар оаха гурахьа дlайийна культураш йолча кхаша минеральни удобренеш. Хlаьта ялатал совгlа совхкха оаха дlадийра 165 гектара тlа доакъара лаьрхlа рожь, мукхи, фуна кхейра 500 гектара тlа люцерна.

Lа боарамал дlайхагlа лаьтта кизарах дикка дегl даьккхар гурахьа дlайийнача цхьайолча культураша. Лоа кlеаига хилар бахьан долаш цу культурашта зе де мог хlана эттача шелало. Кlеаиг-дукха йlохъелча парга хьежа чакхдоргда тхо. Масала, ялата шелало зе даь моттиг нийслой цига кхы тlа я дlадуврга из.

Гурахьа дlадийна ялат планагlа хlара гектара тlара 25 центнер чуда дезаш да тхо. Хьалхашка латта декхар тlехкхоачашде торь йолаш да гlулакх. Хlана аьлча, из дlадийна 500 гектар лаьтта хий дуллаш да. Хаоттам аьттув боацаш хуле а, цу кхашкара хlара гектара тlара 30 центнера.l кlезигагlа доацаш ялат дергхиларах теш со.

Хий диллара балхаш дlадоладе дерригa кийча да тха. Цlендаьд боахамера каналаш тоатолаш, тоаьда догlан хьисане хий детта агрегаташ, хиа система тlа латта гидротехнически сооруженеш.

Хlара гектара тlара 1,5 центнер чу а эшаш 70 тонн люцерна фу а да оаха пачхьалкхенна дlадала дезаш. Из культура фуна лаьрхlа укх шера дукхьашта чуэцаргья тха боахаме. Опыт йоацадаь хала хургда иззала из фу чуэ. Цхьабакъда, хьалхашна латта декхар кхоачашде вlаштlехьдоале колхоза геттара бокха найда хургда. Из кхета а деш тхоашта ковр, иза дlакхоачар дергда колхозхоша люцерна ма хулла дикагlа хьуъъяра.

Гибридни сортах бола хьажкlаш кхейир оаха совхка ялата. Дика хьувкъайир уж. Хlара гектара тlара 47,3 центнер чуера. Цхьабакъда, пачхьалкхенна дlадийнача хьажкlаех, уж гибридни хиларах, комбинированни доакъар даланаар тхона. Луш хилча а килограмм хьажкlех комбинированни доакъар иззал мара лаш. Хlаьта люцерна фун хlара килограммах 10 килограмм лу. Цу гlулакхо а хьашт хулийт фуна лаьрхlа люцерна ма хулла дикагlа кхее.

Соахкара сурт юха а оттаргдоацаш, ялата хьажкlаш дукхагlача даькъе «Днепропетровская» яхача фух араш дlаюргъя оаха укх шера, ерригаш а 280 гектара. Хьажкlаш лелаяра Исраилов Султана кулгалдеча механизированни бригаде шин звено вlашагlъеллай. Царна юкъебоагlача наха колхоза правленеца оттадаьча договорах, бригадин подряда хьисане болх бергба. Хlаьта цу хьисане наькха болх вlаштlехьбаккхар мел пайдане да хоаш а да.

Хьажкlаш дlаера хьакъоастадаь кхаш кхо дилла хьаьндаз, махташ даьха тlера найсдаь да, эшача боарамагlа кlоарте лаьтта дlохдалча из культура дlае йола мара ца еш. Хьажкlаш индустриальни методагlа кхеергья.

Органически удобренешца лаьтта хьаьнадара къаьстта йоакхо ю тха боахама укх шера. Из болх бара лаьрхlа механизированни отряд вlашагlъеллай. Цунна кулгалдеш ва колхоза керттера агроном Вибулатов Муса. Дика хов цунна малагlча кхай тlа мел кхо кхачийта деза. Цо оалачунга ла а дувгlаш болх бу механизатораша. Дикка тlехкхоачашъю планаш а. Иштта, февраль бетта, республике кхайкан месячник хиннача юкъа, план 3 эзар тонн йолаш, 4 эзар тонн гаргга кхо диллар цар кхашка. Хlаьта lа доладеннача дени — 11 эзар тонн совгlа. Из болх дlахо дlахьош ба.

Кхацка органически удобренеш дlакхухьаш къахьегача механизаторашта юкъ балха нормаш кхоачаш ца еш цхьаккха а вац. Хlаьта къаьстта дика лоархlабу шоай декхарех тракториста: Саидулхаджиев lабдул-Керим, Исраилов Моалди, Хастамиров Оалхазур, Султуханов Султан.

Дикагlа пайда лургболчча бесса а тосс удобренеш. Хьалха фермера дlахьошехьа кхай тlа lодуллар кхо. Тlаккха бульдозераша дlанийсдора. Из болх кхыча тайпара бе йиш а яцар. Хlана аьлча фермера хьадахьа кхо ширдаланза тlаьда хулар. Из бахьан долаш кхай тlа гlолла кхыча тайпара доаржаде йиш а хиларцар. Хlаьта бульдозераша дlанийсдаь кхо цхьан моттиге дукхагlа, кхычахьа кlеашгагlа а кхаьче, цига дlайийна моллагlа культура цхьатарра дика хьувкъацар.

Хlанз кхыча тайпара бу из болх колхозхоша. Фермера хьадахьа кхо кхай йистте дlа а оттадийя ширдаллаца кхо-биъ бутт боакхийт цунга. Тlаккха доаржадеш дlатувсаца лаьрхlа яьча агрегаташа дlадул кхай тlа.

Хlара шера дукха баьцаш йиеду колхозе. Укх шера 350 гектар лаьтта дlалоацаргда цар. Хlаьта планагlа пачхьалкхенга 5400 тонн дlадала дезаш да уж.

Йоккха моттиг дlалоацаргья помидорашеи хохашеи. Тlеххьара культура 94 гектара тlа хье а яь 1100 тонн дlаяла эзаш да тхо. Цхьабакъда, тха бехк боацаш нийсденача цхьаьца долча кхоачамбеапараша лаьрхlар чакхдаккха новкъарло е мег. Заявкаш ения дукха ха йоллаше а хlана а деннадац тхона хоха ги.

Органически, минеральни удобренешца хьаьнда, кхы мел эшар даьда рассадина лаьрхlа кхепра помидораш дlае кийчдаь лаьтта. Цхьабакъда, дlаде цу культура ги а дац. Яц рассада кхеевча хана из мукага, шелалга теача ца яйтара тlатосса полиэтиленови пленка. Ехарах «Госкомсельхозтехникко» из луш а яц, лахарах тхона ма эшша корайоагlаш а яц.

Баьцадаарий, кхыча культурай фуца тхоай ма хулла сихагlа lалашдар дехаш кхы тlа а телеграммаш яхийтай оаха укх деношка республика юртбоахама министерстве, Грозненски района агропромышленни объединене. Цунах фу хургда хац. Цхьабакъда, дика хоаш да гиця лоаццача хана колхоз lалаш ца йой, баьцадаараш дlадера ханаш тlехьайоахаргйолга. Из гlулакх хьувкъама ца lатнъаш а дусаргдаш.

Баьцадаарий, бlаьсти дlаюча кхыча культурай фуца тхоаш lалашдергхиларах теш тхо, хlаьта оахоша а цхьаьца гlулакхаш чакхдовх оаха. Иштта, яйца е хийца фу да специалисташ бахийтаб оаха ловлахьа йолча республикашка. Лоацца аьлча, укх шера дешна дош гlулакхаьца чlоагlдара иза дlакхоачар дергда колхозхоша.

С. МУТАЛИЕВ.
Грозненски района «Советская Россия» колхоза партийни организацеи секретарь.

БЕЛОРУССКИ ССР. Бокхка лоархIам болаш я балха минута Минскни сахьаташ деча заводе. ХIара денна ункхаза арахец 20 эзар совгIа ха нийса хьахьокхаш дола хронометраш.

Ха нийса хьахьокхаш йола, тIехь-тIехьаьгIа даваьгIа тоаяь эргаьлха прибораш арахецара болх беш болча наьха лакха профессиональни говзал эш. Цудухьа къахьегама дисциплина хьаьехьара дош чIоагIа дувзаденна да укхаза стабильни коллектив хьалрца.

Предприяте хIара шу тIехьагIа тоалу къахьегама хьалаш. Цехашка бIаьш автоматаш, чIоагIа механизаци ерь йола конвейераш «ольхкай». Роботаца алхха халача кулг-кара деча балхех нах мукъабаьха ца Iеш, уж декхарийла бу деша, говзал лакхъе.

Балхацара безам лаьхбеш дола хIама хинна дIаэттай укхаза къахьегам вIашгIехьбаккхаре бригадни форма. Сборочни цехе из йола дукха ха я, хIана цулга йоллаш латт механически цехашкара итташ коллективаш. Цу тайпарча бригадашка мукуга лоархIилта къаьстта шиъ тайпара леладу: массане а караерзаю 2—3 смежни професси, ветеранаша хоза а хеташ Iомабу кагирхой.

Болхлой дисциплина чIоагIа айнъй укхаза дикала управлени ера комплекски система предприяте балха юкъейоалаяро а. Цо торо хулийт алхха ерригача подразделеней балха нтоги нийса мах бе ца Iеш, хIара болхлочо шийтара деш дар ларxIа а.

СУРТА ТIА: Балха хана хронометраш еш йоалл № 7 йолча цеха технолог Р. Н. Москалева. Къахьегама оасарлеи кхочанаш хьигучадеха торо хулийташ ярех цхьа мероприяти я из.

А. ТОЛОЧКО сурт.
ТАСС фотохроника.

СОВЕТАШИ ВАХАРИ

ОТЧЕТ ЛУ ИСПОЛКОМО

Укх деношка хиннача халкъа депутатий МагIалбика горсовета аргIанарча сессе йийцар горисполкома отчет. ДIадахача шера горсовета исполкомо баьча балха отчетах йола доклад йир горисполкома председателя С. С. Хасиева.

— КПСС XXVI съезда решенеш кхочашьяра тIехьарча хьинарерча къахьегама шу дар дIадьхна 1982-гIа шу беррлгача советски наха, — белгалдаьккхар докладчика. — ЦхьайтталагIча пятилетка шоллагIча шера декхараш кхочашдеча шоай данъа юкъедихьад МагIалбика районерча къахьегамхоша я. Районерча промышленноста болхлоша хаьал хьалха кхочашдаьд дIадахача шерара декхараш. 103 процент кхочашъаьй промышлени продукци маьхалъяккхара план. Шера планаь совгIа 7700 тонн мехидьтта, 22300 тонн бензин даьккхад, 27,6 миллион кубически метр газ еннай. Юртбоахама къахьегамхоша кхоачашдаьд дIадахача шера ялат, баьцадаараш, шура, тха, фуаш кийчдара декхараш.

Цхьадола толамаш даьхад районе социальни декхараш кхоачашдеча а. ВархI эзар квадратни метр хула фусамашта дола цIенош хьалдьд дIадахача шера. Карда хьалдаь болх бе йолденной 140 моттиг йола берий беш, киннаш дола тина.

Цхьайола балха, социально-бытовой гIишлои хьалъяьй юрташка. Укх тIеххьарча шин шера 15 процент лакхденнад бахача нахе аша гIулакхаш кхочашдела-га.

Уж декхараш кхочашдеча данъа лоацаш хинай исполнома отделаш, управленеш. ДIадахача шерара фусамаш тоадра, городе гаьаш дIайоrIара, улицаш тоаяра планаш, толамца кхоачашъаьй исполкома жилищно - коммунальни производственни управлене. Нах чубаха цIенош тоадара дIадахийтад 163 эзар сом, город тоалрга—120 эзар сом. Хархарой наказаш кхоачаш а деш, 90 совгIа наьиъашкара знакаш ейай, городерча керттерча перекресташка светофораш оттаьй.

Соахнарча шиъ декхарех дика лоархIаьй халкъа дешара отдел а. Дукха болх чаккбаькхаб районерча педколлективаша беррига кагирхой юкъера дешар дийша хилийтара. ЧIоагIаьй школашкара дешара - материальни база. ДукхагIа йоавхо ю школашка кагирхошта къахьегама кхетам балара, уж вахара кийчбара.

Цу хьакъехьа белгалдаьнна йиш я районерча дешархоша совхозашка цхьа эзар совгIа гектар йолча кояски плантацешта Iуьал деьига, 962 тонн кортаь, 720 тонн хьамкIаш, 20 тонн харбазаш чуийцалга, дукха дарбана баьцаш, хьуна сомаш, макулатура, гIаша аьшк гулдьига.

Холуш тоабеннаб культ-учреждений болх, чIоагIъенний цар материальни база. Соахна халкъа художественни самодеятельносте даьъа лоацаш хилар 85 коллектив, 1800 саг юкъе волаш. Художественни самодеятельноста коллективаш вIашагIъехний дукхаьча предприятешта, школашка, цхьайолча совхозашка.

КерагIдаьннача дикачунца цхьана, къаьстта торно тIа йохийташ дийцар сессе докладчика а къамаьлаш даьча депутаташа а горсовета исполкома, цун управленей, отделий, юрташкарча Советий исполкомий балхацарча кхоачамбоацарех, уж ца килийтара до дезарех.

Сессе белгал ма даккхара, боаггIача боараме бац горисполкомо шиъ отделий, управленей, юрташкарча Советий исполкомий, пачхьалкхен а боахама а органий кулгалхой районаь, города, юртацка хьалхашка латте декхараш дииза кхоачашдара бехктохам лаьхбара. тIаьница соцамаш кхоачашдара тIахьожам лоаттабара болх.

Отчети хана йиъ горсовета, 42 юрташкарча Советий сессеш хиннай. Цига дийца къоастадаьд 100 совгIа дош. Кхы а дукхагIа депаш дийцад исполкомий заседанешка. Района промышленность, юртбоахама, транспорта, культура, дешара, дарбана, наха еш гIулакхаш кхоачашдеча предприятей, учреждений болх тоабара тIадерзадаь дика соцамаш тIаьйцал сессешка, исполкомий заседанешка. Уж соцамаш кхоачаш ца дерца дашха деса дукхача даьнъе боахам дегIабовлабара, наьха хьашташ кхоачашдара балха долаш дола цIенхаштаре кхоачамбоацараш.

ДIадахача шера районерча промышленносто кхрачашдаьдац шийна хьалхашка даьтта керттера декхар — промышленни продукци арахецнлга дIахо дегIадоваладелга. Керттерча даькъе мехкдаьтта даккхара боарам лоабалар бахьан долаш лурчагIа хиначул йиъ процент кIезигагIа и соахна районе арахийца промышленни продукци. Из керттера декхар кхоачашделга тайша да МагIалбикерча буруга деттача балхий управлене, «Малгобекнефть» НГДУ, Вознесенсерча газ чакхйоахача завода, царна юкъеннача предприятей, службай болх дIахо тоабарца. ХIаьта укхаза бизза пайде эцац болх тоабаре йолаш йолча торонех.

Къаьстта дукха кхоачамбоацараш да жилищно - коммунальни производственни управленела чуйоагIача предприятей балха тIа. Геттара во лелабу шоай болх город йоахалца, электричества на, кица Iалашъеча предприятей, ремстройучастка коллективаша. ДIадахача шерара декхараш цар кхоачашдаьдале а дукха доткъамаш да бахача нахагара цар болх во бу, арахецача продукце дикал лоха йолаш я, яхаш.

Иштта, цIенхаштта критика йир сессе «Сельхозтехника» районерча объединене, автотранспортни предприятей, горбыткомбината, маьхк ече завода, ОРС-а, райпо, дарбан учреждений балха хьакъехьа. Сессе белгал ма даккхара, дукха кхоачамбоацараш да цу учреждений балха тIа.

Районе экономика чIоагIъяр яйха дувзаденна да юрта боахам дегIабоалабарца. Кхачан программа кхоачашъяра. Сессе белгалдаьккхар, юрта боахам дегIабоалабара цун эффективность лаккхъяра тахханаьца пайда ца эцаш дукха торонаш районерча совхозашка йолга. Хаинахьа тахкдахац ялаташ дIадера, шаре а комсаина а Iуналдара балхаш, лоха я агротехнически культура.

Из бахьан долаш ялатий, кожий, кхьча нультурай хьувкъам лоха ба. ДIадахача шера районе ка болча ялатий хIара гектара тIара чуийцар 15,3 центнер мара яц. Кхы а лохагIа бе хьувкъам «Ачалук», СССР Конституце, М. Горьке цIерагIча совхозашка. Укхаза хIара гектара тIара 8—10 центнер мара йиькхаяц. Лерттiа лелачча 30—40 центнер ялат кхеде йиш йолаш да МагIалбикера лаьттам.

Кхы а дукхагIа кхоачамбоацараш да совхоний хьайбаш леладеча. Дукха дIателача доахана планах лаьрхIа ловал да хилар бахьан долаш дIадахача шера 467 эзар сома зе хиннад районерча совхозашта. Цунах дукхагIдола даьъа кхоач «Кавказ», «Алханчуртский», «Сагопшинский», «Луч» совхозашка (директораш Д. К. Путилин, Л. М. Цечоев, М. Ю. Балхароев, А. Томов). Иштта, дукха зе хиннад боахамашта пачхьалкхенга йохка шура дикал лоха йолаш хиларах а.

Совхозашка кхаши хьайбаш лeладара болх хала делабар бахьан долаш дукха пачхьалкхен декхар тIадисад района укх тIеххьарча шин шера. Цу юкъе да 440 тонн генараш, дукха дулх, иштта эзараш тонн комсаш.

Уж кхоачамбоацараш кIезигагIа хургдар боахамий кулгалхоша, специалисташа йолаш йолча торонех пайда эцаш, депутаташа нахеца беш бола болх керттIа лелабеш, цар хьанар, хьакъал кхаши хьайбаши леладара декхараш дииза кхоачашдара тIадерзадара дукхагIа йоакхо еш хилча. Иштта лоархIаме да города а юртий а Советаш, цар исполкомаш шоай болъонаш лелаеш, боахама кулгалхошкара шоай декхараш кхоачашделга цIенхаштта хьадехаш, цар бехктохкам лаьхбеш хилар а.

Советий болх тоабара тIаберзабаь соцам тIаийцар сессе.

А. ХАРСИЕВ,
тха [illegible].

Оаха яздаьчун лерагIа

Укх шера 10 февралe эрадьннача «Сердало» тIа непатехкар «Фуд бахьан?» яха критически корреспонденци. Цу тIа дуьцар Урус-Мартановски района «Горец» яхача совхоза № 2 йолча шурай ферме хьайбеш Iентара доахача нийсдалийтача цIенхаштарча кхоачамбоацарех. Цох лаьца Урус - Мартановски агропромышленни объединенера редакцега йоп дел. Цу тIа йоах:

«Фуд бахьан?» яхача статья тIа дийцараш бакъхиннад. «Горец» совхоза йохкий а отделенешкарча фермай управляющенга бригадираш а болаш агропромышленни объединене совете йийцай из. ХIанз совхозе а № 2 йолча ферме а хIара беттача Iитта дийнахьа 2 килограм концентрированни доакъар лу. Цу фермера къаьна доахам дIадаха оттадаьд. Укх деношка совхозе а № 2 йолча ферме а пачхьалкхенга йохкаш йола шура хьалха хинначул дикагIа а. Къонача дешархошта ца хIор дIахьехам шефство лелаш бокха балха опыт йолаш болча дояркаш.»

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

«ТХА ДЕКХАР—МАШАР ЧIОАГIА ХИЛИЙТАРА КЪОВСАМ ЛОАТТАБАР»

— Европе дукхача городашка а Сталинграда цIерагIа йола улицаш. Цу дешах денала символ хиннай, — аьлар АПН корреспондентага Сопротивлене къовсамхой Дунен халкъашта юкъерча федераце (ФИР) президента Арнальдо Банфе. Февраль, боаш шиъ президиума шеръаь заседани йир ФИР Волгограде. Цунна юкъе дакъа лаьцар 21 мехкарча дунен шоллагIча тIема ветеранаша. Со итальянец ва, хIаьта сона дика дагадоагIа 1943 шера март бетта. Сталинградски тIом чакхбоалалшеьна а, сай мехка тIеххьара а фашистски диктатор Муссолини вохаваь дунеха дибастовкаш йолаенна. Цхьа Эскаро йолга йистоции лькхача ютаьоно фашизмана дукъалiарча къовсама деташ ураоттадир Европерча халкъий.

Со кхуаш воагIаш хиннача хана Рима улицаш тIа цIогIа дийтад аз къонах вац дукхьала тIом беш мир мара яхаш. Иштта хьехар дора тхона цу хинарча пропаганда. Тахан аз ях: къонах вац дукхьала машар баьхан хьнаре къовсам лоаттабер мара. Ядерни герза IалаьматеIонкхин запасаш Iаьпача хIанзарча хьалашка къаьстта боккхача лоархIаме ба из къовсам. Волгограде ра кхайкарал дир ФИР членаша деррига мехкий къонача воахалга: шоаш Iеха ма дайталаш, ма делаш шоай даьшен дай даьшен даь гIалаташ, аьнна. Къонахчал лестадеш йола тиши ма тIом, Цо дуне хIалакду. Халача оттаду. Беррига деташ цIена долча наьха декхар да машар чIоагIбара къовсам лоаттабар.

— Волгограде волаш, — аьлар соге ФИР секретаран казначея австриаьйца Геодор Хайнина, — уйлаш ю аз 40 шу хьалха укхаза биьнача орсий а немций а кагийча наьха. Итташ эзараш ба уж, тIема халонаш юкатIвоттиьта йиш яц.

Европа юкъметтера мохк ба Австри. ТIеххьара дунен шин тIом болаш тIема действей арена хиннай из район. Тахан атта хила йиш я цунах ядерни конфликт ийкха моттиг. Цу хьакъехьара къамаьлаш а хилар тха заседание.

Укхаза, Центральни Европе, вIашдухьал латт Къулбаседатлантически блоки Варшавски Договора Организаци санна йолча кертерча шин тIема труппа IалаьматеIонкхий шиза. Цудухьа, Волгограде вIашагIкхийттача, дунен шоллагIча тIема ветеранаша хьалаьцай Вене еш даттача Центральни Европера герзашцара яцаш герзаш шишна а оагIоно кIезигдара хьакъехьарча переговорашка 17 феврале социалистически пачхьалкхенаша нь нерда лоархIаме предложенеш. Цар чулоацам латт хIанз цига латташ бола бIу мелб кхача деша хьакъехьара къовсамаш саца а сацийта. Центральни Европера НАТО а Варшавски Договора Организаце а герзашцара яцаш хIара оагIон 900 эзар саг хургволаш цхьатаррача коллективни боарамга, кхоачадеш кIезигдарах. Аз лерII из предложени, еш латта йиъ шу долча а барта ца бозлуш латтача а венски переговорашта йишь баккха а тарлуш йола чIоагIа лоархIаме инициатива.

— Волгограде тха къамаьлаш хьлар таханарча дийнахьа эгтара лоархIамегIерча дешаех — машар чIоагIбара геро дIадаккхаран лоаттабеча къовсамах,— аьлар Югославе халкъ-мукъадакхара тIема вIашагIкхийттача къовсамхой Союза дунен халкъашта юкъерча бувзамашта йолча Комиссе председателя Звонко Гралена. — ДIацакхетара болама член ба са мохк. Дело хьаеллаш я дIацакхийттача мехкий пачхьалкхенаштен правительстваштен кертте даттарий вопхIларгIа Конференци. Цо дувцаргдолча керттерча дешаех цаI хургда машара тIеххьарча къовсамхой дерригача низий хьинар айдарах дола дош.

Цкъаза хала йиш я ядерни геро хьадар сихдарах дола дош эгтара дукхагIа европейцашка кхоачаш да, хIана аьлча эгтара кхерамегIа йола запасаш дукхьал Европе латт яха къамаьлаш. Азе, Африка, Латински Америка дIацакхийттача мехкий халкъаша кхетаду, из иштта ца хилар. Нагахьа санна из кхоена болалойя, ядерни тIом соцабе йиш яц европейски континента гома чу. Цунах деррига адамаш хIаландергдола дунен конфликт на хила йиш яц.

Хоахета деш дIама шиъ цхьайолча дегIаухача пачхьалкхенаша шоай территореш ядерни герз доаца зона я яхаш дIакхайкадар. Иштта хIама даьд, масала, Мексика а кхыча латиноамерикански мехкаша а. Тлателолко договор а деш. Оаха хьаллоаш Европе, [illegible]: Европа Къулбаседе, Балканашта, Средиземни форд. Централни Европа санна йолча цу континенте эгтара лоархIамегIарча регионаш на ядерни герз доаца зонаш хьаяра идея. Социалистически мехкаше дукхаза тIа хьийхай Малхбузе цу тайпана зонаш хьаяра.

Со дукхьашка венев Волгограде. Укхаза велехьа бокъонра йохаьча города сурт хьохьокхаш йола къаьнача хроника кадраш мара яйлапар сона. Со цецаьккхав Волгоградах дунен тIа эгтара хозагIа йолча городех цаI аьча гIишлонхой къахьегамо. Оаш хьалъяд шоай городаш, уж цIаьнха а нохкейта лаьрхIа. СССР воцаш геттара дика кхетаду, эрсий машар чIоагIбе гIерташ хилар.

Андрей ПРАВОВ,
АПН [illegible].
Волгоград.

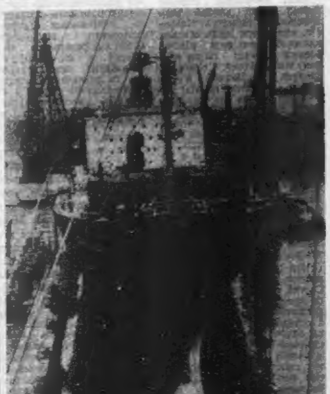

ГДР. Варнемюндерча (Росток округ) «Варно - верф» яхача кемаш дечa верфе хь чу Iочухийцад «Меркур-2» яха нердача тайпара дола кхоалагIа контейнеровоз. Из да 16 эзар тонн водоизмещени йола «Капитан Козловский» аьнна цIи тиала дола Советски Союза лаьрхIа кема.

Ше болх беча ткъаь ихь шера «Варно-верф» яхача кемаш деча верфай кораблаша хьадаьд форда чу лела мухь иулъа 275 кема, царех дикка доикка даьъа Советски Союза — ГДРе вемаш нийдерех керттера яр йолчов хьаденнад.

АДН—ТАСС сурт.

ГIайгIане йолча мнаш фигура, цунна юкха соцаденна дегIача берийн боккхийча кхелан сибаташ... Бомбараш доагаьлла оттаьй американски наротелана цIаьтаьь йохаьь дIакаьнки Тхуенна кха нурт. Сонгми обедан, лаьттача цхьтаге ор нуунет.

1968 шера 16 марта Iуйранна обещаха юртанна США воеццана маларо бахача наха цIий Iохийташ дукха хулаш даьд: оахкарий хьаспе кийнаш 504 саг, цу даьнъе 182 кхалсаг, царех 17 вовшош хила кийтлуш кийнай, 173 бер, царех 56 кхии бутт болабе дараш хиннад.

Сонгми хиннa хулач — ца хоаш хиннa хIама дац, хьажагIа а кийтаь «зегара цивилизованни болча махкаь» миналара, адамий сибат доацара чанхьаьниха террористически операци я.

ТАСС фотохроника.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

МАШАРЕИ ПРОГРЕССЕИ НАЬКЪАГIА

Инде столице — Дели — йоккха дунен халкъашта юкъера событи хиннай — блокех дIакхетаноа долча мехкий пачхьалкхенаштен правительстваштен керте даттарий VII конференци.

101 пачхьалкхен вохал юкъе волаш хиннача цу лоархIамеча форума болх чаккбаьннаб цIенхаштта чоалхане даьнача дунен халкъашта юкъерча хьалашка. Кхы а боккхагIча боараме герзаш Iоадеiга дIадоладаьд империализма низаша. Кхы а чIоагIагIа шеръю цар шоай экспанси Азе, Африке, Латински Америке, Оневе. Шоай империски хьашташ кхоачашдара йола зона я яхаш дIакхайкаю шоай лоIаме йола итташ пачхьалкхенаш тIайола дунен йоккхий районаш, наьха территореш тIа нерда базаш яха гIерт. Кхыча мехкий халкъийн чурча гIулакхашта гIоьжагIча тайпаре юкъегIерт, пачхьалкхенаш моастагIелеи вIашдухьала низаш лоаттадарех наьха тIа яха гIерт.

Конференце чIоагIа белгалдаьккхад, дукхагIдараш дукха хе йоаццаш мара колониальни лоала гIабаш Iодахаза, блокех дIакхетанза долча мехкий халкъашта шоай лоIаме а долаш дегIаахара машар эшилга. Тахан дунен тIа тIема кийчонга дIаухийт бIаргча хьаннацача дегIадоагIача мехкашта моастоал дара официальни программагIа лерхIачул ткъозза дукхагIа средствашт Конференце председателя Индира Ганди ма аллара, хIанзара дунен халкъашта юкъера экономически системма йоххача дIатIаххьачай. ХIаьта адамле ядерни тIемо хIалаьлар кхерам болаш а я.

Конференце декларацен проектагIа дискусси йолча хана гучадаьлар цига даьъа лоацаш хинна дукхагIа бараш керттерча де даракхо — блокех дIакхетанза долча мехкашта хьалхашка латта лоархIаме проблемаш къоастаяра эффективни стратеги кийчъяра теркам тIера па боаккхаш лаьккхарча боаремe вIашагIкхетар хила дезаш хилара раьза болга. Царна юкъе керттера моттиг дIалоац дунен ядерни катастрофа кхерана дукъаларча къовсамо, машара кхерамe дола гIулакхаш, конфликташи кризисни ситуацеши дIаяхаро, герзаш дIададаро, экономически дегIаахаро.

Империализмана колониализмана, тIемен агрессене духьаларча къовсама керттерча шоай принципашта тешаме хилар дIа а хьокхаш блокех дIакхетанза долча мехкий пачхьалкхенаштен правительстваштен керте даттарий VII конференце даьъа лоацаш хиннараша тIайийцар машар чIоагIбера, мехкийн халкъийн паргIато а шоай лоIаме уж хилар а лорадара тIаерзадаь йола конструктивни решенеш. Конференце даьъа лоацаш хиннарашка СССР Лакхехьарча Совета Президиумген СССР Министрий Советаген дейтача моаршала письмо тIа белгалдаьккхад шоай нийса гIулакхаш чакхдоахача хана блокех дIакхетанза дола мехкаш Советски Союзо дика уйла йолаш цхьана леладеча гIулакхашка даим дот доацаш хургдолга.

ВАШИНГТОНА [illegible] [illegible]

Империски даха уйлаш йолаш хила гIертаро корзагIаьха вашингтонски политикаш гIулакхаш цхьан кога тIа дали ца могаш хьуза. Американски столица цхьан пропагандистски лаьцена тIехьа шоллагIъяр йолаю, американски общественность кхерадра а тулладра а лаьрхIе. Цкъаза США-га тIема кийчон совле хилийтара бола никъ «советски тIема кхерамах» дукъала хилаеза ерраоца реакци санна дIахьокх. Цкъаза, «Прогрессийа» яхача журнало тешал деш ма хиллара, рейгановски политикана шоай са паргIата доях кIал кIийле йоацаш еча расчеташка, герзаш Iоадера наькъаца: «эрсий капитуляци е елча, ВIашагIкхийттача Штаташа дунеина доаладара раьза хила безача, шоай антикапиталистически системa дIаякха евача оттардобалаш йоккха совле якиха» шоай йиш хила мег яхаш.

8 марта президента Рейгана юха а шиъ провокационни къамаьл даьд, хIанзара вашингтонски администраци алхха конфронтаци, аьнна боарам боацаш йолча антикоммунизма категорешка мара уйла е могарлдоацаш йолга хье а хьохкаш. АIара шера дулача евангелистий къамни ассоциаце съезда белла юкъе даьъа лоацарашна цо аьннад «хIанзарча дунен тIера зуламаш хьахула моттиг» коммунизм лоархIаш ю шо, аьнна. ШоллагIча дийнахьа, 9 марта, оборона министра Уайнбергера «Советски тIема кхерам» яхаш цIи йола Пентагона аргIанара фальшкина дIакхоачаьй американски пубикага. Цхьа шу хьалха араьккха хинна, цу тайпара керте лядаь йола хьалхара брошюре а санна, Пентагона цу пропагандистски «произведене» тIа а доапар дуаш, хьадагалийца йола, цхьанкха хIаманца бакъе йиш йоаца факташ йоаллай, «тIема кийчонна США тIехьаюсаш» хиларах дуаш.

Хоаш да, шиъ гIожача антисоветски, антикоммунистически доктрине рейгановски администраци кхы дIахо яха никъ боацача кхоачалга. ХIаьта а драхьарча политика лешашта волча вовзаш волча американски специалиста, профессора Гейте тешал деш ма хилдара, вашингтонски политикаш цу наькъа тIерабоалаш а бац «Малхбузен Европерча ерригача коммунистически режимашта дестабилизаци е а юххера уж йохие а гIерт».

Уж фантастически, бакъда кхераме иллюзеш, гуча а йоахаш вовзаш волча США политически деятеля Уорнге дагадохийт, «хIанз 1945 шу доацийтен воашта юхатоха могаргдац аьнна тийша а тийша эффективен ядерни гера тоха йиш йоашилгеи». Цхьаькха американски дIатела — СССР-е США посол хиннача Уотсона а иштта оалгалдоакх, «вайна Советски Союза кхерае е тIема кхоачамга дукхагIа средствеш дIаахийтара наьнъаца воашта гоаоттае а мотаргда, хIаьта, нагахьа санна ца моге, вай ядерни тIом а болабегбе, цига кот а доаргда» яхачох тешалга иллюзи хургьяр яхаш.

Вашингтонски ядерни маьиний хьехьаьле йоацача доктринаштен расчеташтен тIехь - тIехьагIа чIоагIагIа дукъала дуал дунен халмъаш.

КЪОВСАМ ДIАХЬОШ ВА

ФРГ хиннача парламентски хоржамий итогий хьакъехьа дерригача дунен тIа дукха хабараш дуаш. ХДС/ХСС консервативни буржуазни партей правительственни блоко котено хилара бахьаний дакъа а еш дукхачa политически наблюдателаша белгалдоакх дикка доккхача даькъе цу гIулакха гIо даьр цу партей социальни националистически демагоги хилар. Хоржамашка социал-демократически парти котоле болх беш йола моттигаш кхы я дукхагIа дIакъоаларгьа лхаш предпринимателаша тIатийса кхерам хьал а лаьца хархархошта юкъе шактам лелайнай пар. Бундестаге даьча хоржамашка вантехьара партеца толам баккхара йола финансови база хиннай концернашкарен йоккхийча банкашкарен цар ийце Iалаьмате дукха ахча.

Социал - демократех аьнча, уж, цхьан оагIорахьара, хоржамий кампани йолча хана къабечъ балхаца Iалашбара програмна кийчъяра тIехьа хиннаб. Вакъда, вокх оагIорахьара, цар дIаккхайкадаь хиннад цу гIулакхо болхлошта. гIуланхерча наха, юкъерча тIомнех болча наха нерда халонаш тIоттаера йолга, хIана аьнча тIема ниичон бюджети йоккхача наилатала хьатIаухa пайдаш цоаш долчара иеттахьа ца доацаш дусаргдоландаь. ХIаьта ФРГ корда американски ракеташ дIанийсъяра хьакъехьа а СДПГ-ана могаргдацар шиъ позиценаш аьттехьарча низий позиценаш юкъера юкъ нийсъь.

ФРГ канцлер Г. Кола сихяенна хоржамий итогаш юкъаш хиннаи «США-ца вIахха союз хилара» политика дIахо дхьара санна шийна харнархоша «мандат» еннай яхаш. Бонне пресс-конференце къамаьл деш цо аьннад Къулбаседа - Атлантически Союза стабильен чIоагIIале йолаш ФРГ юсаргьа, хIаьта «цхы тIа герзашца кийчдалара» оалаш йола НАТО решени хьаллоацаш къамаьл а даьд, ма дарра аьача ве да нерда американски ядерни ракеташ ФРГ дIаоттаейтара раьза хилар.

Цхьабакъда, гIулакх дика доацаш болча наблюдателашта хетачох, иштта цхьан оагIорахьа увзаш хоржамий итогаш ювцар геттара харцахьа да. ФРГ американски ракеташ дIаоттаяра духьаладра къовсам дIахоьхош ба. ХIаьта ца хоаш хинна хIама дац Бундестаге эгтара хьалха «баьццарчар» парте ниалаш харнар. ЧIоагIа хоза хIама да цу парте парламентски фракце шиъ эгтара хьалхарча заседане машар лорабара йолча мероприятей бIарча сери нийчань хилар, хIаьте цун ниало отставкерча инарал-майора Г. Бастиана аьннад парте шиъ керттера декхар лоархI ФРГ нерда американски ядерни ракеташ дIаниiйсъяра духьалара къовсам.

Хоржамий итогий анализ еш, Германски коммунистически парте правлене президиумо белгалдаьккхад: «машара тIехьара болам дIахо айбара хоржамашта хьалхара кампани йолча хана аьхинна цхьана гIулакхаш леладара атмосфера дIахо ахбар чIоагIа лоархIаме да. Мел аша хьалаш долаш да хоржамаш чакхдаьнначул тIехьагIа нердача американски ракеташта духьалара болам кхы а чIоагIагIа айбара, деррига демократически аьрдехьарчен цивана цхьана гIулакхаш а лекацеш 1983 шерах из гера дIадоарнадаре цу хулийтаргдоацаш».

Г. ПIШКИН.
(ТАСС).

Дукха ба вай республике шоай балхах дика кхетаьш бола, кIоргга из бовзаш бола къона лораш. Царех ца1 я Грознерча берий поликлиникиехь болх беш йола лор-педиатр, комсомолка Кодзоева Маншарипа Ада.

Кхо шу да Кодзоевас берий лор йолаш болх бу, шерагара шарега дегIаух лора говзал. Из йолча дарба делаш ухараш зIамигта бераш да, хIаьта нар упахцIеню тоа а-ль, пар дай-ноаной деташ гIоздахара дIалу цо цкий хьинар а низ а.

СУРТА ТIА: лор-педиатр Кодзоева Маншарипа Ада.

В. БАТЧАЕВА сурт.

МОГАШАЛЛА

ХЬАСТ

Сунженски районерча Ассиновская яхача станице вIашагIъеллай могашал тоаяра группа. Из хьяйаьллараш ба № 1 йолча Ассиновски юкъерча школа физкультура хьехархой Л. Н. Есин, П. П. Колесник. Дика кийчъя занятеш чакхйоахаш хиларца станицерча бахархошта чIоагIа езаенай шоай могашал тоаяра центр. Болх чакхбаьнначул тIехьагIа кIира шоза гулу шоай занятешка «Ассинский» яхача совхоза болхлой, хьехархой, моттигера медицински балхахой. Цига цар чакхйоах тайп-тайпара физически упражненеш, ду спортивни лорзоргаш. Дукхачар цига кхувл шоай бераш а.

Спортзале даьнкхача шин сахьато мекъалах доаних дегI, паргIата доаних са — цхьанне санна массане а йиттта йоах могашала группе даькъа лоацаш мел бараша.

СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА КОТАЛОН 40 ШУ ДУЗАШ

ВОЕННИ ХИРУРГ

Цу халача, 1942 шера Крымски аьрдагIа тIа лира тIемаш хиннад. МоастигIах кIалхарбала дага болча наха хьалдиза хиннад. Наьнаш. Фашистски летчикаша тIагIолла го а боахаш Iочуйийттай бомбаш. Цхьан бомба гарг кхийтта чов яьй хьо шу даьнача йоIига Нестерова Людайна. Наькъ тIа латта «ЦIе ЖIарг» бIаргадайнача йоIига нанас Люда юр медсанбате. Ишта нийсъеннача цу моттигах цу шерашка арадаьннача фронтовой газето яздаьд:

« Шортига, сатийна болх беш я лор Волкова а медицински сестра а.

— Алал, лор яхаргий са зIамигъяр?

— Хьокаргъя со из кхийта, — шоа делар кIай халат дувхача кхалсаго.

— Аз чIоагIа дех хьогара...

— Эшаш дац уж дехараш! — аьлар лоро нанас саготделга а цун дега хьал ше кхетадой а.

Цу заметка кIала куле яздаьр я йоIига нана Нестерова Екатерина.

Дукха ха дIаяхай цул тIехьагIа. Бальда лор-хирург йолча Волкова Анна Сергеевнас хIанз а боча хеташ лелаю из заметка. Из айса йийшачул тIехьагIа аз чIоагIо йир цу хана чов хинна йоIиг а цун нана а лаха аьнна. ТIема шерашка нийсденна хиннача цу гIулакхах яздир аз «Крымская правда» яхача газете. Айса дIадоладаьчох хIама хургда аьнна дог тийша-м вацар.

Цхьа хан яьлча Грозне, Анна Сергеевний цIерагIа доагIа Симферополера кехат, яздаьр я Люда.

«Са моашал ду хьога хьадсяра Анна Сергеевна. Язду хьога Нестерова Людмилас. Вешта хIанз-м Абрамсова я со. ЧIоагIа дог тохадолийташ яр из «Крымская правда» яхача газета тIара йийша заметка. Фронтовой газета тIа хьох яздаь хиннар са нана я. Цу халача шерашка операци а яь аларах Iа кIалхаръяьккхар со я. ХIанз маьре я со. Са мар хьо санна хирург ва, со педагог я. Шин йоIиг а я са. Бакъда, нана хIанз дийна яц...».

Каьхата тIа дIайха, дог тохадолийташ дола дешаш дукха дар. Цкъа вIашагIкхетарга сатувсаш яздаьдар цхьадола мутIараш. Анна Сергеевнас цу сахьата жоп ду цийга денача кехата. Цу хана деха дIа-кхи бувзам лелабеш хьабоагIа уж.

Нестерова Люда кораллах дуцаш яздаьдир «Правда» газето, цул тIехьагIа Анна Сергеевнай цIерагIа Грозне аха даьлар кехаташ. Царех цхьачарех дувцаргда вай.

«Хьамсара Анна Сергеевна. Йийшай аз «Правда» газета тIара заметка. Со Винченко Валерий ва. 339-ча стрелкови дивизе воспитанник ва со. 1943 шера са дийтта шу даьнача хана тIа даькъо Тамань мукъабоаккхаш снаряда гарго букъ тIа дийка чов яьяр сона. ХIаьта Iа операци йир сона. Хьа сибат хIанз дикка датадагIаш сона. ХIана аьлча, халача хьале вар со цу хана. Операци чеккхьаьлча тIом боацеча дIавигав со, бакъда, хьа тайпан цIи цIаккха йицлургйоацаш са дег чу яха йисай. Хьона дагавоагIаш хила мег Хворостьянов Костя. Операци яь, из верзаваьр хьо ма йий. Таганроге вах ва хIанз. ХIаьта, со Iеш ва Москве, саг йоалаяьй, кхо бер да».

Цунца айха бувзам лоаттабу Анна Сергеевнас, настаста наькат ядеш.

Дог тохадолийташ да Мурманскера дена кахат а. Из яздаьр ва батальона командир хинна Шеповалов Федор Кузьмич. Анна Сергеевнас тIема хана дарба даь, верзаваь ва Шеповалов а. Ди тIехьа дукхагIа хул тIема хирург хиннача Волковайга ухаш дола каьхаташ, царех хIара дар боча хеташ леладу цо.

ТIем тIа деналэ тIулакхаш гойтарах Анна Сергеевнана еннай ЦIеча Седкъа ордена, дукхха медалаш. ХIаьта, вагонни депо медпункте болх беш йолаш, машинаькъа болхлой унахцIено тIехдина лораярах еннай «За трудовое отличие» яха медаль.

Карарча хана Волкова пенсе яха я. Шийи маьраца Николай Леонтьевичаца хьалкхеяьй шоай тIехье. ХIанз хова кхееш ба шоай тIехьен тIехье а.

С. ВОРОНИН.

«Мелодия» яхача Ерригсоюзни фирма къаьнарча грамзаписашта реставраци еча студе дIахо болх беш ба «Дунея исполнительски искусства сокровищница» яхача ше санна кхы йоаца подписной издании араяхеца кийчъеш, цунна чуйоагIаш курраь дунен культуре мастерий наггахьа мара корабоагIаш йоаца записаш.

Дукхха тайп-тайпара магнитофонаш, осциллографиш, къаьнача пластинкай пырхеш, магнитофонни ленташ — иштта я студи чухь. Йовхача, чоалханерча радиотехнически комплекса фусам-нана Тамара Георгиевна Бадеян, грамзаписий Ерригсоюзни студе звукорежиссер - реставратор (сурта тIа).

Цун болх — хала, творчески процесс. Юхаметтаоттае езаш ма йий лекхаш йола пластинкаш, сов оазаш дIаяха, пластинкаш тIа доаха дефекташ дIадаха ма дезий.

Цхьан мутIарагIа дIаотталь латт цIи хеза волча пианиста Владимир Софроницке, эрсий поэта Александр Блока, воваш волча румынски скрипача Джордже Энеску портреташ чудолча пластинкай беттарташ. Укхаза хаза йиш я Малиновский Владимира, Светлов Михаила оазаш. Царна а кхы дукхача пластинкашта а реставраци ль уж юхадийназьй звукорежиссера - реставратора Бадеян Тамарас.

ДЕНИСОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Грознерча экранаш тIа

«ГОРОД ДIАКЪАЙЛА САГ»

Цецвоаккхаш а яхь а хIама хургдолга, гучадоаккхаш а да цу фильма доладалар— Красноморск яхача цхьан курортни йоккха йоацача городе бийсанна яьннача цIера ала ба сигале сийрдайоехаш лепаш. Йоагар я. Керда хьалъель «Лазурный» яха пансионат. Цин яьнай кхагаж бетонах яьча лов сацца къегаш латтача ховача кIайча корпусах. Йоккхий топаш етташ санна таташ ду лелхача шифера, корий бIаргаша. ХIанз ер фуд хьогI аьнача, цецбаьнна батIа зрителаш, дIахо фу хургда-хьогI яхача уйла карабига. Ишта, детективни жанре хьисапе дIадолалу из фильм. Сюжет дIахо дикагIа мо доаз, вай кхетаду из фильм цу жанрах доацилга. Бакъда, цу фильмех из деце а Iалаьмате чIоагIа тIаьо цо зрителий безам.

Цу шоай фильме, цун авторашa — режиссера Гордеи Александра, сценариста Борит Александрей Черных Валентиней цхьанкха къайле юнъе па юташ гучайоах, вай вахара йра социальни проблемаш. Уж таран соа а еза, лоархIа а лоархI аритело.

Яьннача ЦIеро лоавбу цхьабола нах, ду докха материальни ее. ХIана дьнай цIи, фуд цун бахьан? Ше лакхар вы е цхьаьние техай? Из доа къоастадеш, прокуратура следователа Рогов Алексейна гучайоал тIехьа ца тетташ сихен бехкенахмен кхочашдаь хьара йола вахара актуальни проблемаш. ХIаьта, уж фу проблемаш я ховргда цу кинолентага хьажа безам болчоа.

СО КХЕР

Из да воаш болча прогрессивни итальянски кинорежиссера Дамиано Дамиано Бадалукко Николайца, цхьана язьйча сценарех даьнкха фильм. Массаза санна, укх фильме а режиссера еза я Итале Iалаьмите яра йола социальни, политически, нравственни проблемаш.

Уж цо майрра йоашха а йоашх. Цхьа зрителаш дуздеза цун фильмаш, цхьа уж экранаш тIа сихагIа арадоаларга.

ЮХА А ЭКРАНА ТIА

Юха а экрана тIа арадоал Андреев Александра «Къоаставел тхох баькь вар-воашар» яхача романах «Къопаберш» аьнна цIи а тиала, 1971 шера московски кинематографисташа арадаьккха фильм. Цу тIа дувц вай столица хьалъеш болча кагирхох, цар вахарах, уйлаех, царна дагалаттачох...

В. КОВАЛЕВА.

Культура хоамаш

ЮРТАРА ГАСТРОЛАШ

Дукха а хьинаре а болх бу Нурадилов Ханпаший цIерагIча Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен театра балхахоша юрташкарча къахьегамхой культурни хьашташ кхоачашдеш, царна шоай керда а къаьнара а спектаклаш гойташ, искусствах а, театрах а лаьца лоацеш едаш; артисташ, режиссераш, театра кхьбола болхлой ахархоща, механизаторащца, хьайбаш леладенаща вIашагIбеттадуш. Уж тайпа мероприятеш чакхйоахаш, спектаклаш гойташ лел укх деношка республика тайп-тайпарча юрташка нохчий а гIалгIай а театральни труппаш.

Ишта, «Несарий бунт», «ТIаххьара улични бродяга», «Iаьрка керта кIажарг» яхача спектаклашка нохчий артисташ кхоачашдеш ба Надтеречни, Грозненски, Шелковской, Урус-Мартана районашкарча къахьегамхой культурни хьашташ.

ХIаьта «ГIаш лела Махьмуд», «Ца воалаш йоалаль саг» яхача гIалгIай театральни труппа спектаклашка хьожаш а сакъердалуш а ба Назрановски района бахархой.

А. БЕК.

РОССЕРА ЭГГАРА ХЬАЛХАРА МАРКСА СКУЛЬПТУРА

Москве. Пачхьалкхон Третьяковски галерее улл Маркса сибатехьа йола гипсови бюст. Из хьаяра историе доладеннад бIаьшера йоаленнача хана, Россе 1905 шера хиннача революце собитеш латташ. Дукхьал цу хана дехар дир РСДРП московски комитето эрсий ваятелашка Маркса скульптурни бюст хьае аьнна. Эггара хьалхарабараша рельза хилар из гIулахк де московски скульптор Голубкина Анна. Маркса сибат дуллаш цо баь болх бар цхьанкха а из хозагIа хилийтара даь сов хIама доацаш, чIоагIа теркам тIабахийта кийчъь деша деталаш а йоацаш. Керттердар дерхIар скульптора цу сага керта чура доккха хьаькъал гойтар. ХIаьта из цунга ду а делар, из дулу уйлаех дизза а, хьинари денали гойташ а долча Маркса бIаргтай сурт даларца. Низ болча, шенвартвоацача, ше каралаьца гIулакх нийса хиларах тешаш волча сага бIаргий...

Скульптора толам балара баьхан дукхьая Голубкина йоккха талант йолаш хиларах лоатта Iацар, из латтар иштта из прогрессивни уйлаш йолаш саг хиларах а. Цо хьинаре дагъа лаьнад социал-демократически организацей балха юкъе. Хьалкхара эрсий революция хиннача деношка Голубкинас гIо даьд човнаш хиннарашта, ше тIом баьб баррикадашка. Скульптора цIи московски охранка спискаш тIа йоал, пачхьа полици лерргаIа тIехьалела йоал. ХIаьта тIаккха лоац, суд ю, крепосте чуйолл...

Голубкина Аннас баь бюст борза тIа боакх, цул тIехьагIа гибсаца дукхха хьаду уж. Бордах баь бюст РСДРП московски комитете бус. Гипсови копеш болхлоштен демократически интеллигенцеи юкъе дIадоаржадир. Царех ца1 беш баб цу хана нижегородски социал - демократически организацена гIо дара цо концерт даларгIа пианиста М. Мейчика. Беллтала из бюст ба хIанз Третьяковски галерееа бар, хIаьта цун бронзови отливаш тIехьагIа вай хала я — Москве Карл Марксей Фридрих Энгельсен музей, Ленинграде Пачхьалкхен Эрсий музей.

[redacted] НИКИФОРОВ, (АПН).

Студенташа сурташ дехк

Академика М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грознерча мехкдаьтта института клубе гойташ я самодеятельни художникаша - студенташа деххача суртий выставка. Выставко да пейзажаш, портреташ, натюрморташ. Уж дехкад къоаламца, басараща, гуашаца.

Къаьстта а теркам тIаозаш да хоза, сайрда дола хургболча мехкдаьттахой: Т. Лойко, Е. Шишка, И. Митрофановай, Б. Редькина сурташ.

Выставка езаенна тIаийцай студенташа а хьехархоша а.

В. ЯКОВЛЕВ.

СПОРТ

ДИНАМОВЦАШ ТОЛАШАГIА БАР

Чакхъяьлар кхуллбоегIараш классически хьисапе кIалтохаргагIа латаш хинна Нохч - ГIалгIайчен чемпионат. «Динамо», «Труд», «Урожай», Минпроса, Наурски районерча ДЮСШ-а шоаттье итт гаргга спортсмен вар цига яхье ваьнна.

Эггара дикагIа аьттув «Динамо» яхача спортивни общества вийлай баьлар. Шоай доала категорех цу обществе ворх1 атлета яьккхар чемпионий цIераш. Уж ба Тушев Беслан (48 кг.), А. Шаипов (52 кг.), Б. Альбукаев (52 кг.), СССР спорта мастер Мусаев Руслан (74 кг.), А. Шамсаев (82 кг.), Чалаев Сергей (90 кг.), Хамхоев Руслан (100 кг.).

ТЕЛЕВИДЕНИ

15 МАРТ
II ПРОГРАММА

17.35 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (нохчий меттала).
17.50 — Киножурнал.
18.00 — «Нохч - ГIалгIайче гIолла».
18.20 — «Кинокхиъера клуб».
18.40 — «Мольбертаца дехтагIий мокхе».
19.00 — Документальни фильм.
19.10 — Коммунистех дола дувцараш. «Парте ветеран Х. А. Терпея» (гIалгIай меттала).
19.35 — «Iенаваля саг хурч волаш...».

16 МАРТ
II ПРОГРАММА

16.45 — «УнахцIено».
17.15 — Хьайбаш леладен фермашка гIолла яь рейд (нохчий меттала).
17.25 — Шоана фу хетт цаь. «Ориентир — балха профессе».
17.55 — «Нохч - ГIалгIайче гIолла».
18.15 — «Iалама деттагIий клуб».

РАДИО

15 МАРТ
I ПРОГРАММА

6.40 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
6.45 — «Юртара Iуйренаш» (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.36 — СССР халкъий музыка. «Белоруссе музыка» (гIалгIай меттала).
9.15 — Дисциплина — толам барга тешам (нохчий меттала).
9.30 — «Къона замано» яха радиовыпуск (гIалгIай меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — Воинхийчарна берех лаьца. «Вера дегагIозни дега васи хилар». Беседа (гIалгIай меттала).
16.16 — «Коммунизм дукха къонсам лоаттабеар цIейни байраках». Беседа (эрсий меттала).
16.31 — «Юрта боахама хьалхаттачарна». Концерт (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — Хоамаш.

УКВ II ПРОГРАММА

18.00 — А. Кузнецов. «Шийшига». Радиопостановка.
19.20 — Ш. Рашидова дешашта даьха иллеш.
20.01 — «ВоаттIабь махк». С. Чаккиева радиопьеса (гIалгIай меттала).
20.30 — ГIалгIай лирически иллеш.

16 МАРТ
I ПРОГРАММА

6.00 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
6.45 — «Фу дIадувш латта». Репортаж (нохчий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.36 — Инструментальни пьесаш (нохчий меттала).
11.15 — «ГIишлош сихен диней хьалъе» (гIалгIай меттала).
11.30 — «Хьона. Даьхе сантечун догI» (гIалгIай меттала).
13.15 — «Барт тайнача даьла» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
15.35 — Социалистически яхье дневник (эрсий меттала).
16.00 — Передачай [redacted]ма. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (гIалгIай меттала).
16.15 — «ДоттагIлен концерт» (эрсий меттала).
16.45 — «Кхачам программа, — деррига халкъа гIулакх» (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — Хоамаш.

УКВ II ПРОГРАММА

18.00 — А. Шишковский. «Маьре дика нускал». Радиопостановка.
19.22 — Машарахи къахьегамахи дола иллеш.
19.51 — «Ираза даьнна жай». А. Ведзижева дувцар (гIалгIай меттала).
20.09 — Художественни самодеятельноста даькъалацархой концерт.
20.45 — З. Чергизбиев. Хьаньа тешагIа йола фантази.

Хоаттам

Тахан республике гIоллеи Грознея хувцалуш морхаш а йолаш, цхьайолча хана догIа а делхаш, малхбоалехьара секунде 9—14 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 5—10, Грозне 7—9 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачаш а йоацаш, [..]хьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура, бийсана 1—6 градус шелали дийнахьа 5—10 градус йовхали йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

КОСМИЧЕСКИ ТОХКАМАШ

ЮХА А МАРС...

(Советски Iилманхой гипотезаци экспериментоши)

Космически аппарат Маьлха система планеташка массаза яхацIаккха а даьгIца луш къувсаши дискуссеш еш хул Iилманхой. Тохкамех хьахиннараш шерража Iилман общественностага дIакхаьчачул тIехьагIа ха хьатIаотт вIашагIкхийттача данией кIоаргга уйла яра, нийса лийнача ерригача факташта духтIавоаккхаш йола гипотезаш оттаяра.

Дуккьал цу тайпара ха йоаккхаш я хIанз Марс яха планета хьалха яьнкха йола планетологе раздел. ХIанз массехк шу даьннад гаьнарча космически бувзама Центра антеннаш планеташта юкъе лелача «Марс» яхача советски станцей сигналаш хьа ца хувцаш сайцача дена, дукха ха я «Викинг» яха американски аппаратий передатчикаш сайца, хIаьта а цу полетех хьахиннериш лаьгIа луш дувцаш латт.

Iилманхоша уйла тIайохийташ хIама де марсиански долхача хиний хьарсамаш докъадалар. Маца а хIана а денъад уж хьадь хиш? Натахье санна «цIеча» планета климат массаза а сел бирса хиннаеце, тIехьагIа хуцца хIана енкай из? Цу хаттарашта дола жоаш лоархIаме да Марса дIаяха ха мишта хиннай хара хинна а ца Iеш, вай лаьттан климата эволюцева духтIаваккха мег цар.

Цу хьалъехьа керда хIамаш дийцар дукха ха йоацаш СССР Iилмай Академе члена - корреспондента Кирилл Кондратьева шоай болхлошца цхьана. Хила тардуш хIама да аьнна хет царна специалисташ цеп а боахаш цхьан хана йоагаш лаьттача Iалаьмате йоккхийча вулканаша марсански бирса климат кIаьдъяр.

Парникови эффект оалаш яр, гучох, юацаш хеза хила мег дукхаленнта. Из да маьлха радиаци Iочакхьоелийта а цу цхьан хана кхохаенначa тIехен тIара кхалеста дIайха фо сецаде а атмосферана йоцаш хилар. Цу хана планета йоахлу. Парникови эффект къаьстта шаьра гуш хул кхаьта газони чкъор тIадикхча Венера тIа. Цхьабакъда, из тайпа хIама хила йиш йолаш да гонахьа атмосфера йолча моллагIча кхыча планета а, масала, лаьттан. Бакъда, укхаза дукха, а кIезигагIа хоалу из эффект. ХIаьта вIалла гуш а хилац из атмосфера геттара чIоагIа йоастаеннача Марса тIа.

Гипотеза авторашта хет, парникови, е, цкъаза цунах оалаш ма дарра, оранжерейни, эффект хьалхагIа Марса тIа дукхагIа хоауш хила йиш йолаш хиннай аьнна. Царна хетачох, укх тайпара хиннад из. Iалаьмате йоккхий вулканаш юха хьайнача хина Марса тIехен тIа гIолла Iодолалуш хиннад лаьлача кхерая тоатолаш. ХIаьта фепа урагIа кхай дукха йоаьл хих юкла Iын. Шеллуш боагIача лаьлача кхерах хьайийнай хин Iанарца цхьана сангала кислотай кагийча тIадакилгех латта моржий тIоа ерригача планета тIа уттабеш йола сангала газ. Цу тIоаьо гIо даьд парникови эффект совъяккхара, лакхлуш хиннай планета тIехен тIара температура, цун атмосфера тIобдал дукхагIа Iайнай. Цунна тIеххьа догIаш лаьн хьисапе йоачаш хиннай. ТIаккха царех тоатолаш а хулаш, хьерсамий хьисапе лераш юташ хиннай цар. Вулканаш тийлачул тIехьагIа, атмосфере Iайна сангала кислотай раствораш кIезигкIезига мехкаш Марса тIехен тIа мийхкай, сангалах дIаэрца из йIаьхий а еш. «ЦIеча» планета грунта химически состав юсташ даьхача бустамаша бакъду из —сангал дукха да цунца, дукха а дукхагIа да из, масала, лаьттан тIарчул.

Цхьаькха цхьа доц а да Iилманхоша чIоагIа теркам тIабохийташ. Вахар хилара эггара аьттув болашагIа яр Марс я. «Викингаша» яьча биологически экспериментех хьахиннарашка дикка лаьсIйар биологий ситуацеи, хIаьта а цецоа сатувсилгех дIадаьннадац.

Кхо шу хьалхагIа Московски университета болхло Сергей Аксенов, хьалхагIа ль сатедеш йоаца выводаш хоадамбеш хилар шеков тIа а оттадаь, марсиански грунта анализ еча хана еенна явлениш цхьадолча даькъе мукъагIа хьайовзийта гIертар гипотетически марсиански микроорганизмаша беча балхаца. Цу гIуланкха цун тардалийта дийзар уж кагий «марсианаш» шоай лоаттамга даллача лаьттан тIарча шоай мутIарерIархарел дикка эргашагIа хилар а хIаьтта гонахьарча средацара цар юкъмотт кIезиг - дукха кхыча тайпара вIашIтIехьбоалаш хилар а. Аксенова яхачоа рельза хиланзар пож советски Iилманхо—вовзаш вола микробиолог академик Александр Имшенецкий. Шийи лабораторешка эксперимент а яь, цIаькха а хьалъекхад цо, цхьайолча цу са доапача марсиански грунт хьаьча хIамай а «Викингий» анализаторашка са доаллаш санна - процессаш нийсъе йиш хилар.

ХIанз цкъаькха тайпара хIама а да хеташ. Марса тIа даьча биологически тохкамех хьахиннаращта духтIаахла а лаьрхIа, советски тохкамхой группо керда эксперимент отталь. Марсиански грунта лоаттам хIанз керттерча даьнге миштаб хайнача Iилманхоша вехаморг хьаяьй лаьттан тIарча лоамий породаш [..]а яь. Анализа хьалаца бокъонца долаш диранта геттара гарга дигаз: проба чуйолча ампулана маьхий Iийтад цу чу кхьюметтел лаьттан тIарча микробай лир а юсаргIоацаш, цIендаь арадаьккхад цу чура фо. Цунна меттел марсиански дар — углекислий газ — юха чу а долийташ, цул тIехьагIа кхы а массача электронашцен гамма - вIаьпрашцен облучени а яй.

Цу тIеххьарча процедурах йоаллар хьалагIа мел яьрел эргашагIа йола кертера бешало. Цо, Iилманхошта, хетачох, атмосферо лоадама лораеш йоацача Марсала хаддаяза Iотхьам беша цун тIагIолларча тIоап химически лоаттам тIехьтIехьа дукхагIа хувцаш тIаьмехкача космически дIанарий кеп оттае сашш яр из процедура. Цу хана облучене боарам оттабаьб космосерча частицаша цхьа миллиарди из миллиарди шера планета тIехен тIа кхухьача энергена нийсса хургболаш.

Анализ е аьнна хьайийча марсиански дема хIара моаниллах хиь дийттад «Викингий» автоматически дозатораша. Иззаморг даьд вай экспериментатораша хьалхагIе чIоагI а яь дIаоттаьча искусственни грунта а. Цу хьалашка бIаргайинай царна массехк шу хьалхагIа Марса тIа деенначеи цу хана биологически балхах хьахиннар а лаьрхIа тIайийцачен процессашта чIоагIа тара йола процессаш.

ТIаккха «цIе» планета цIьанкха тайпа вахарах хIама доацаш лархIа йоагIа яхилга дий из? Е кхы а доаха хIинцца дуc дий? Советски Iилманхоша эггара тIехьагIа баьча балхо догдаха хIамаш хилара бахьан дувца-м дуцац.

Юрий КОЛЕСНИКОВ. (АПН).

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктоккхана секретара — 2-84-88; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностех транспортех — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-84-75; кехаший — 2-56-87; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-88; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-84-75; писем — 2-56-87; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттен деношка

СФ02107. «Грозненский рабочий» издательства типографи. Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1372.